

IRODALMI
MŰVÉSZETI
ÉS
HELYTÖRTÉNETI
SZEMLE

Paksi Tükör

IX. ÉVFOLYAM, 1. SZÁM 2002 ÁPRILIS

ÍZELÍTŐ

Köváry László halálára

Kortárs repertórium

Tisztelgés Kossuth emléke előtt

A paksi Városi Múzeum
millenniumi eredményei

Tíz éves a Paksi Képtár

Wollner Pál képei

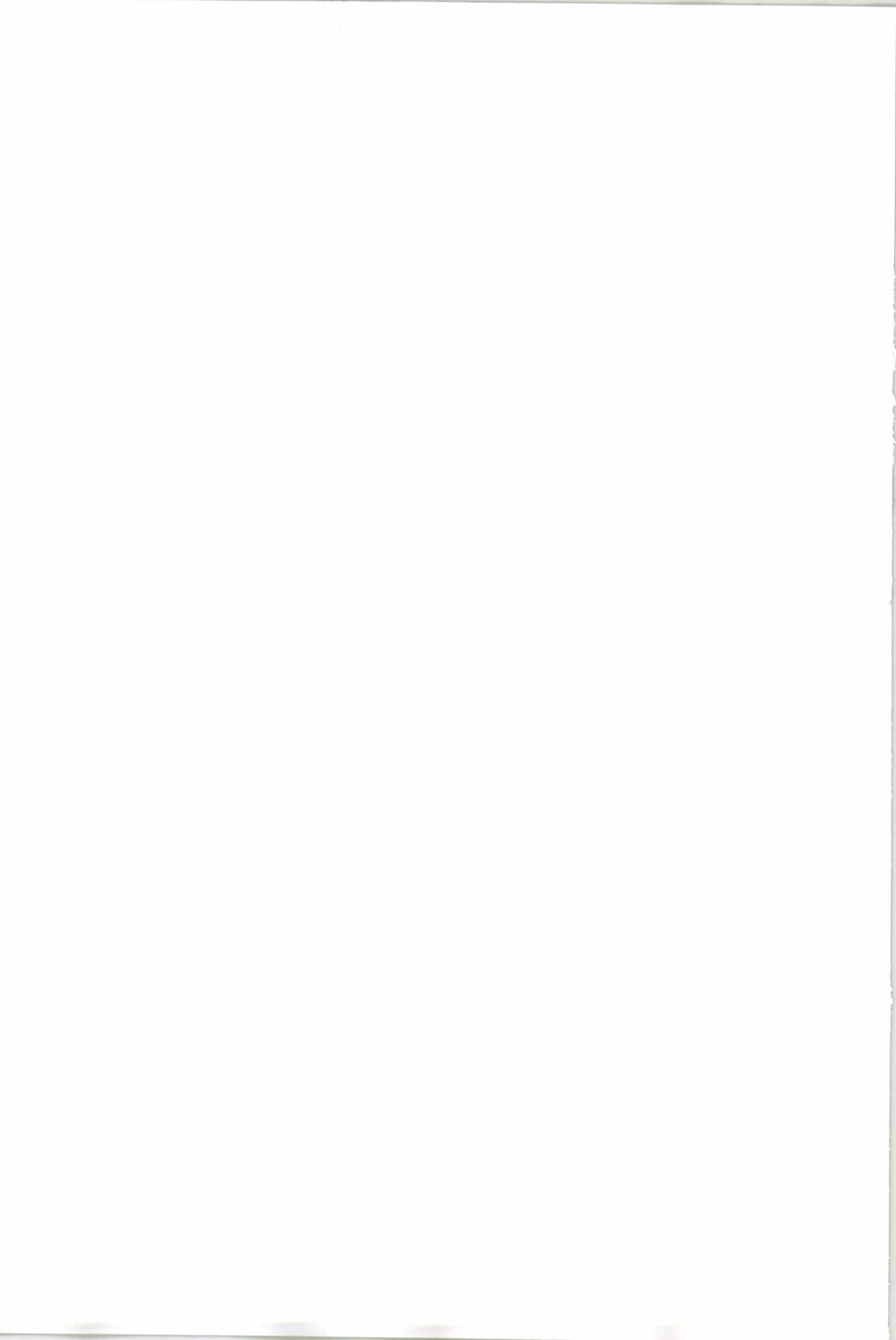
Az erdélyi Kalevala

Praktika - kézügyesség

Paksi költők versei

A volt Budapest Bank épülete

Kőváry László Ambrus

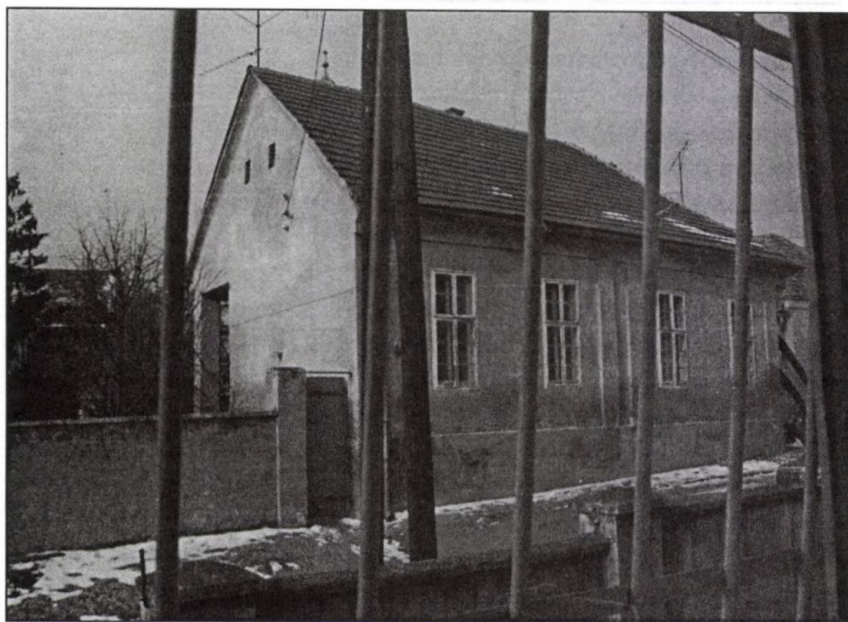
(Bp. 1944. 10. 22. † Paks, 2002. 02. 21.)

Hosszantartó súlyos betegségének testi és lelki terheit hősiiesen cipelte, amelyhez óriási támasza volt életének társa, Zsuzsa asszony. Ám a betegség felmorzsolta az élni akarás, az élethez való ragaszkodás ezernyi szárait, és a haláltusából az élet került ki vesztiesen. Kőváry László lelkész eltávozott közülünk, ránk bízva, hogy vele kapcsolatban mire fogunk emlékezni. Lelkész családban született, apja templomépítő lel-

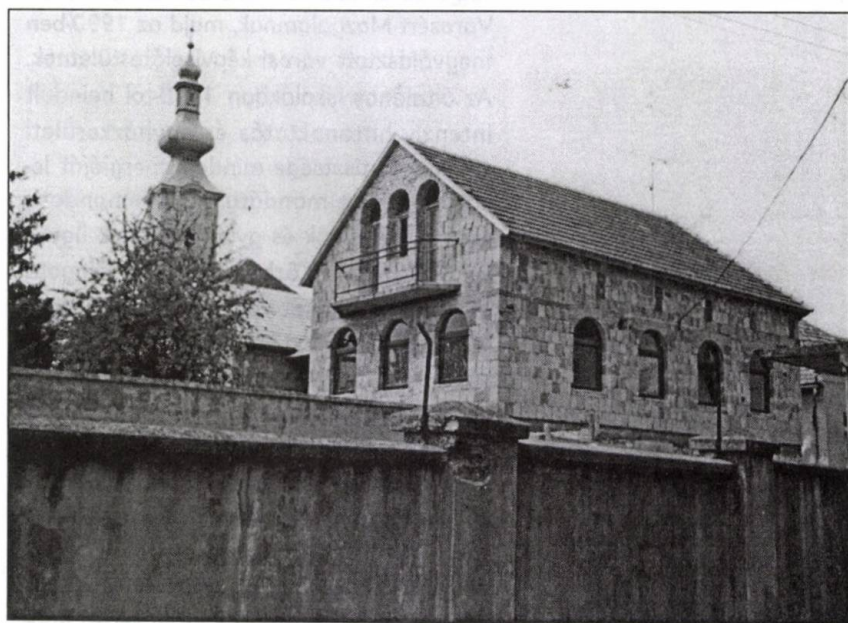
kész volt Cegléden, dédnagyapja kántortanító. Anyja Fejes Ilona, és ezen az ágon pedagógusok az ősök. Általános és középiskoláit Cegléden végezte, majd a Teológiai Akadémiát Budapesten, 1970-ben szentelték lelkésszé, előtte segédlelkész volt Kecskeméten. Gerjenbe nevezik ki lelkésznek 1970-ben, majd 1971-ben feleségül veszi dr. Angyalosi Zsuzsanna Margit gyermekgyógyász szakorvost. Három gyermekük születik: Laci (1972), Péter (1973) és Dóra (1976). 1976. júliusában költöznek Paksra, ezzel egy mozgalmas életszakasz veszi kezdetét. Egyházi elöljárói elismerik munkáját és egyházkerületi számvevőnek választják meg. Tíz év paksi szolgálat után a régi lelkészi lak megroggyan, le kell bontani, amelyre 1987 tavaszán kerül sor, ám 1988-ban már áll a Kovács László tervezte új épület. Az építkezés nagyon megviselte, hiszen sokat dolgozott maga is, mondhatjuk erején felül vette ki részét az építkezésből. Apja nyomdokait követte, annyi különbséggel, hogy nem templomot épített, hanem lelkészi otthont és imaházat. Neki is megadatott az a kiváltság, hogy épített. A város társadalmi életében is aktív szerepet vállalt, alapító és vezetőségi tagja az 1988-ban alakult Jámbor Pál Társaságnak. Alapító szerkesztőségi tagja az 1989-ben indult Paksi Hírnöknek. Alapító

tagja és elnöke az 1989-ben alakult Paks Városért Mozgalomnak, majd az 1990-ben megválasztott városi képviselőtestületnek. Az általános iskolákban 1990-től beindult intenzív hittanoktatás és egyházkerületi számvevői tisztsége minden energiáját lekötötte, ezért mandátumáról lemondott, csak egyházának és gyülekezetének ügyeivel foglalkozott. Közben egészségi állapota megromlott, sokat volt kórházban, végül 2001-től nyugdíjba vonult. Az emberek lelki, szellemi épülését szolgáló áldozatos tevékenysége elismerésül Paks Város Önkormányzata Pro Urbe kitüntetésben részesítette 2001. október 23-án. Sajnos csak egy évig élvezhette a megérdemelt nyugdíját. A sors nagyon kegyetlen volt hozzá, mert az annyira áhított unokájának születését nem élhette meg. Hamvasztás utáni végső útjára 2002. március 22-én hatalmas tömeg kísérette a Virág utcai temetőbe.

Nyugodj békében!

A volt lelkészi lak (1987. március)

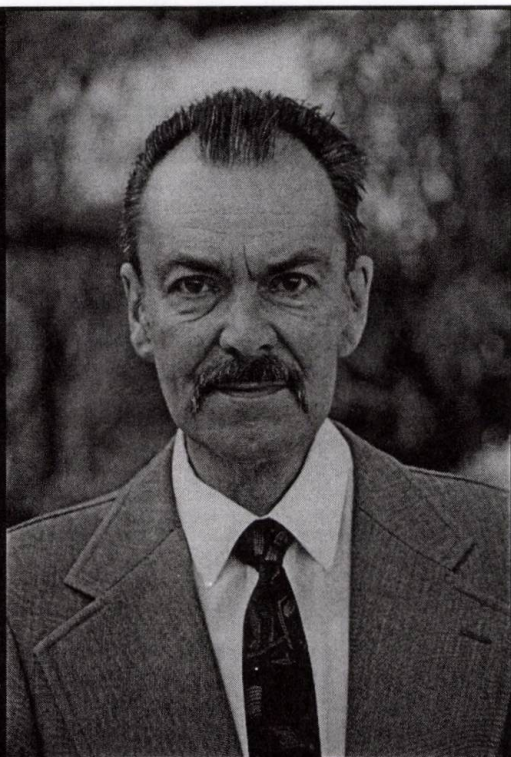

Az új lelkészi lak (1988. május)

SZARKA JÓZSEF:

A lelkes halálára Kőváry László emlékére

Az éji folyó csillaga
kíhunyt,
elment haza.
Mégis látom,
hogy ott ragyog,
ott, hol én is
otthon vagyok,
az égi házban,
Istenünk otthonában.
Zászlós,
fényhajú esteken,
vigyázó éjeken,
ott vagyok Napszemű reggelen,
a fényben és a sárban.
Miért mentél el László?
Te felvigyázó,
Te büszke,
szépszívű,
konokon is oly egyszerű,
Te bátor.
Jaj! lennél még velünk,
hogy elhibázott életünk
tovább gyógyítsd.
József Attila mondja,
nyílt színen és titokban:
"Miért érdekelné a költészet maga?"
kíhunyt az éji folyó csillaga.
Úgy mentél el,
hogy velünk maradtál.
mint a kilencvenedik zsoltár.
Megtetted amit érdemes,
mit emberért tehet az ember.
Források, folyók, folyamok,
tengerek óceánok csillaga,
elmentél haza.
Tudtad, tudod,
hogy életünk a bánat és a szépség,
tudtad,
egy napon együtt megyünk
a fénybe.
Mondottad: nem volt hiába, hogy
születtünk embervilágra,
hát éljünk,
s "nézzünk magunkra mindig úgy
ahogy illik, csodára, Isten
lányára-fiára, kezére,
nyírott hajára."

2001. 10. 01.

A Pro Urbe-díj átvétele (2001. 10. 23.)

Daks Város Önkormányzata
a 22/1991. (XII.1.) sz. rendeletével alapított

PRO URBE

emlékérem kitüntetést adományozza

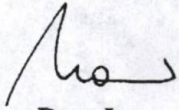
70/2001. (IX.12.) Kt. sz. határozata alapján

KÖVÁRY LÁSZLÓ

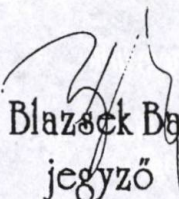
lelkész úrnak

az emberek lelki, szellemi épülését szolgáló
áldozatos tevékenysége elismerésül

Daks, 2001. október 23.

Bor Imre
polgármester

Dr. Blazsek Balázs
jegyző

A Jámbor Pál Társaság legújabb kiadványa

Kortárs repertórium 1947-1948.

A Paksi Atomerőmű fennállásának 25. évfordulója alkalmából a Jámbor Pál Társaság repertóriumként megjelentette a Kortárs című folyóirat 1947-1948. évfolyamának adattárát, címjegyzékét, tárgymutatóját.

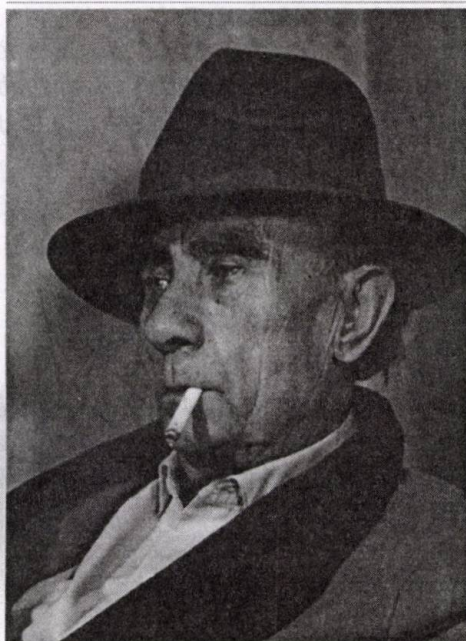
Túl ezen, sok szempontból érdeklődésre számot tartó tanulmányt, verset, képzőművészeti alkotást mutat be teljes terjedelemben.

Lehetővé teszi ezáltal, hogy a megváltozott korban és körülmények között élő mai "polgárok" megismerhessék azt, hogy mi érdekelte, mi foglalkoztatta fél évszázaddal ezelőtt az irodalom, a művészet és a kritika iránt érdeklődő embereket.

A második világháború mérhetetlen szenvedését túlélte, romokban álló ország népe gyászolt, romokat takarított el, és bizakodva kezdett hozzá az ország újjáépítéséhez.

Ez a hatalmas munka két irányban indult el: az anyagi világ, az épített környezet helyreállítását célozta egy-

KORTÁRS REPERTÓRIUM 1947-1948

részt, másrészt a gondolkodás, a gazdasági-, tudományos, irodalmi és művészeti élet újjáépítését szolgálta.

Ennek a szellemi újjáépítésnek egyik fontos segítőtje, fontos eszköze volt a KORTÁRS irodalmi, művészeti és kritikai folyóirat. Két évfolyama jelent meg.

Az I. évfolyam 1. száma 1947. október 1-jén, a II. évfolyam 17. száma 1948. május 15-én. Valamennyi számon főszer-

kesztő nevéként Kassák Lajos neve szerepel. Hatvanegy, hatvankét éves volt akkor.

Érsekújváron született 1887. március 21-én, apja gyógyszerári laboráns, anyja Istenes Erzsébet mosónő. Gimnáziumi tanulmányait megszakítva 12 éves korában lakatosinasnak állt be. Segédlevél birtokában Budapesten anyalföldi vasgyárakban dolgozott. Petőfi, Ady és József Attila versei keltették fel érdeklődését az irodalom iránt.

Magáról ezt írta *Holdtölte* című versében.

*Középkorú ember vagyok,
hímnemű, szívós és akaratos.
Nem láttam az angyalt, ki-benézett hozzánk születésem óráján,
nem volt fizetett pesztonkám, aki csodálatos dolgokat mesélt volna.
Inas voltam, szolgál, mesterember, csavargó és kéregető,
jelenem hasonló a múltamhoz,
saját erőmből tartom fent életemet,
mely egy napszámostól és egy szolgától fogamzott.*

*Szeretem a munkát és szeretem a megpróbáltatásokat.
Testvérük vagyok az embereknek anélkül, hogy ez különösebben meglátszana rajtam,
A szürke köveknek, az illatos virágoknak és a rugalmas fémeknek is a testvérük vagyok.
A lobogó tűz a bátyám és a hűvös tiszta víz a húgocskám.
Kedvesemről is szólhatnék, de ő meghalt, alig, hogy találkoztunk,
tizenhat éves volt és érintetlen a vad indulatoktól.
Fegyvert még nem sütöttem el soha, gyerekeket nem neveltem föl egyet sem.
Mire való vagyok hát? - kérdezem magamtól álmatlan éjszakáimban,
mért, hogy nyitva a szemem és senki nem fordul be hozzám ezeken a tárt kapukon?*

*Miért ez? És miért az? Kérdezgetem magamtól untalan.
Ha madár lennék, most a tenger felett szállnék,
ha nem élnék, talán boldog is lennék, de így csak élek
és nyugtalan vagyok, mint aki nem tudja, mit tegyen magával.*

*Hét cserép muskátli van az ablakunkban,
feleségem naponta megöntöző őket, s ők hálából kinyitják csipkézett virágaikat.
Ilyenkor úgy képelem, az élet szép és minden dolgok érettünk valók,
Közben fekszem hanyatt és egyedül a széles díványon, éjszaka van.*

*Nem panaszkodom.
Csak úgy, mint oktan gyerek, ha megered a nyelve,
elmondtam életemet.*

A Kortárs munkatársai hűségesek voltak, hasonló gondolkodásúak. Felelős szerkesztő: Hárs László.
Egyszerű, derűs életfilozófiájára jellemző két verse:

Önéletrajz

*A fejem törtem halálomig
valami halhatatlan tetten.*

*Világot akartam találni,
s még magamat is elvesztettem.*

*A végtelent vágytam s ez véges
erőmet mindig meghaladta.*

*A mércét magasra emeltem,
és végül átbújtam alatta.*

ÉN ÉS A VILÁG

*Nem tudtam, mit akar
énvelem a világ.
A világ se tudta,
mit akarok vele.
Hiába töprengtünk
hat évtizeden át,
ez ügyben végülis
nem mentünk semmire.*

Szerkesztőbizottság: Bóka László, Justus Pál, Nádass József.
Főmunkatárs: Keszthelyi Zoltán.

Kassák Lajos volt munkás, harcolt, ha kellett sztrájkolt a munkások érdekében. 1910-től nyugati vándorútra kelt, járt Ausztriában, Németországban, Belgiumban, Párizsban. Új vonalak, színek, formák az avantgard művészet úttörőjeként széles körben ismertté tették a nevét. vitatták sokan ami új volt és szokatlan írásaiban, pikturájában egyaránt. Egész sor folyóiratot indított, a Dokumentum, a Munka, Tett és Ma címen, 1947-1948-ban szerkesztette az Alkotást és a Kortárs című folyóiratot. Ez utóbbin keresztül lehet legjobban leírni sokoldalúságát, társadalomra gyakorolt hatását.

A repertórium szerzőket, alkotásokat sorol fel, teljesség igényével, Beregnyei Miklós szerkesztése nyomán vált lehetővé, hogy fél évszázad távolából emberi közelségbe kerüljenek olyan írók, művészek és alkotások, amelyeket megőrizni és felmutatni több mint kötelesség.

“A szó elszáll, az írás megmarad” gyakran idézett mondás csak részben igaz. Az írás csak akkor marad meg, ha megőrzik. Ez áll a Kortársra is, melynek eredeti példányai csak elvétve akadnak.

Az utolsó pillanatban az Önkormányzat és a Paksi Atomerőmű Rt. tette lehetővé, hogy a KORTÁRS két évfolyama repertórium formájában fennmaradjon a jövő számára.

Nemcsak mint adattár, címjegyzék, tárgymutató, hanem sok szerző esetében teljes szöveget tartalmaz a Repertórium melléklete. Verset közöl Kassák Lajos: Tavasz áradás; Justus Pál: Lány, integető; Bóka László: Minden emberért; Fodor József: A határban, a dülőben; Fürst Milán: Óh holdözön! címmel, és a 100 évvel azelőtt a Pesti Divatlap 1848. március 27-i számában közölt Vörösmarty verset:

SZABAD SAJTÓ

Kelj fel rab-ágyad kőpárnáiról.

Beteg, megszibbadt gondolat!

Kiálts fel, érzést! melly nyögél

Elfojtott, vérző szív alatt!

Óh, jöjjetek ki, lánczra vert rabok,

Lássátok a boldog, dicső napot.

S a honra, melly soká túrt veletek.

Derűt, vigaszt és áldást hozzatok.

Az utolsó, 17. számban negyvenhárom költő verse jelent meg Babits Mihálytól, Juhász Gyulán, Reviczky Gyulán át Szabó Magdáig. A Kortárs költői közül Vihar Béla volt, aki drámai erővel írt a második világháborúban, a doni fronton elesett áldozatokról, éppúgy, mint amilyen derűvel és bizakodással írta meg a következő versét:

Vihar Béla

TEREMTÉS

*A mester egy napon
addig fúrt, faragott,
hajahúj, maga is
asztallá változott.*

*Asztallá változott -
merre van, hol lelem?
élete értelme*

*egy fényes reggelen,
egy fényes reggelen
elbillent, tovatűnt:
önmaga műveként
művével egyesült.*

*A kertész, hajahúj,
virágok, fák között
pirosuló hajnalon
kapált és öntözött,
kapált és öntözött,
gyomlálta mi hamis?
s egyszer csak fává lett
maga is, maga is,
hajahúj, őrzi őt
száz virág, száz levél,
a szívét, mosolyát
lebbenti fűрге szél.*

Előttem a papír.

*Szavakat rendezek,
világba merítem
hálómát, lelkemet.
Hajahúj, a költő
varázsol, elmerül,
amire kívül lel,
visszaragyog belül,
visszaragyog belül,
így teremti magát,
ha arcát keresed,
verséből néz reád.*

Jelentés a Holdba

Tisztelt Holdtanács!

Jelentem, hogy különösebb nehézségek nélkül megérkeztem a Földre és Jelenleg annak Európa nevezetű részében, annak is Magyar nevezetű országában, annak is Budapest nevezetű fővárosában tartózkodom, az úgynevezett magyar irodalmi élet tanulmányozása céljából. Rövid tartózkodásom alatt máris sikerült megállapítanom, hogy a Tanács részéről igen szerencsés gondolat volt a magyar írók áttelepítését előkészíteni, az elemi életfeltételek megszűnté következtében úgyiszólván teljesen elnéptelenedett Holdra, mivel a magyar írók már idelelenn a földön évtizedek óta nélkülözik az elemi életfeltételeket, eléggé edzettek tehát az áttelepítéshez. De a választás nem csupán minőségi, hanem mennyiségi szempontból is igen szerencsésnek mondható, tekintve, hogy eddigi tapasztalataim szerint az úgynevezett magyar írók száma sokszorosan felülmúlja az úgynevezett magyar olvasókat, akikkel nem hogy a Holdat, de annak egyetlen kráterét is csak szűkösen lehetne benépesíteni. Hiba lenne azonban ebből arra következtetni, hogy az úgynevezett Magyarországon a közoktatás különleges szempontjai következtében több az írni, mint az olvasni tudó. Útfeladatul elég egyetlen pillantást vetni a megjelent könyvek nagyszámára, amelyek úgyiszólván büszkén és nyíltan vallják, hogy nem írás, hanem olvasás útján keletkeztek. Különösen igaz ez a megállapítás a magyar irodalom líra nevezetű alfajára, amelynek művelői, elődeik szomorú példáján, mintegy háromnegyed évszázad alatt megtanulták, hogy nincs életveszélyesebb tulajdonság a kiválóságnál s mivel a magyar irodalom egyáltalában nem fasiszta jellegű, nem hódolt és most sem hódol az „élj vesztélyesen” jelszavának, tehát, úgyiszólván programszerűen igyekeznek vesztélytelenül, vagyis közepszerűen élni. Es írni. Ami teljes mértékben sikerül nekik.

Mindez azonban egy kissé messze vezet előlötől, hiszen arról van szó, hogy a végtelenül bölcs és végtelenül előrelátó Holdtanácsot tájékoztassam azokról a speciális viszonyokról, amelyeket idelelenn egy előttem eddigél ismeretlen jelentésű tájékoztatóval „honi”-nak neveznek s természetesen a „honi” irodalom céljáról, értelméről és feladatáról.

Nos, meg kell vallanom, kénytelen leszek a nagytekintetű Holdtanácsot e kérdésben egyelőre kinzó bizonytalanságban hagyni, mivel mindeztideig csupán éjtnapot egybetéve tanulmányozhattam a forrásmunkákat, amelyek egyrésze ide, másrésze oda irányul. Ugyanis most folyik a „honi” irodalomban a kérdés tisztázása és, amint az a jó háziasszonyok lakásában nagytakarítás idején is lenni szokott, természetesen éppen a tisztázás alatt a legzavarosabb a helyzet. Többféle irányzat küzd egymással, mégpedig nem azon, hogy a különböző korokban keletkezett művek melyike remekmű, hanem, hogy az általuk egyöntetűen remeknek elismert művek miért azok. Jelenleg az Újre Alizmus nevezetű igen tudós szerző véleménye látszik túlnyomónak. Ez az Újre Alizmus azt állítja, hogy a remekművek azért remekek, mert a valóságot valóságosan ábrázolják. De, hogy az adott esetben mi a valóság és mi a valóságos, azt kizárólag ő személyesen hivatott eldönteni.

Azt azonban kétséget kizáró módon sikerült megállapítanom, hogy az irodalom feladata írásművek létrehozása. Meg kell vallanom, ez is kissé valóságosul hangzott előttem, mivel azt kellett tapasztalnom, hogy egyes írók egyáltalán nem írnak, hanem úgynevezett pártmunkát végeznek az úgynevezett pártközpontokban, más írók viszont azért nem írnak egyáltalában, mert írógépbe diktálnak az úgynevezett szerkesztőségében, ismét más írók viszont azért nem írnak, mert pártnapli előadásokat tartanak, ismét más írók viszont azért nem, mert úgynevezett minisztériumokban tevékenykednek. Mégis bebizonyították előttem, hogy tévedek, az írók és az irodalom feladata írásművek létrehozása és bizonyítékul rámutattak arra a tömöntelen könyvre, amely kétségtelenül az írók irodalmi tevékenységének nyomán keletkezett. Ennek azt vetetem ellene, hogy ez valamikor talán így volt, de a hagyomány valószínűleg lassan feledésbe vészett és a ma élő írók már nem is emlékeznek rá. Erre felmutattak könyveket, amelyeket a ma élő írók írtak ezelőtt öt, tíz, tizenöt esztendővel, amikor még nem volt fontosabb dolguk. Megkérdeztem, hogy megjelennek-e olyan könyvek, amelyeket mostanában írtak? Azt felelték, hogy nem nagyon. Vagyis — kérdeztem, akkor a magyar irodalom lassan kihalt, mert senki sem ír. De írnak, felelték. Írnak, azok, akiket büntetésből eltöltöttak a pártmunkától, a diktálástól, a minisztériumi aktázástól, a pártnapli előadástól. Ezeknek nincs más dolguk, nem is lehetnek egyéb, tehát írnak. Ezen ismét csodálkoztam, mert úgy értesültem, hogy az igazi írók nem az a büntetés, ha írhat, hanem az, ha valamilyen módon megakadályozzák az írásban. Kiderült, hogy erre időközben már a magyarországi földlakók egyrésze is rádőbent és most azzal foglalkozik, hogy a megbüntetett írókat felmentés címén végre elzárja az irodalomtól, vagyis legalább olyan súlyos bűnhődésre ítélje őket, mint az ártatlanokat. De ezen egyelőre még vitatkoznak, döntésről idejékorán értesítem majd a Holdtanácsot.

De hogy a nagytekintetű Holdtanács megérthesse a vita lényegét, legközelebbi jelentésemben részletebben ismertetem majd az úgynevezett „honi” irodalom felosztását, mert azt épügy felosztották, mint a Földet. Csak valamivel hamarabb. És kisebb parcellákra. Most nekik látok felosztott irodalmi parcellák könyveinek, illetve telekkönyveinek tanulmányozásához és legközelebb részletesen beszámolok a Bxzy Z. 17 · Q hullámhosszon. Tisztelettel

Hold Lakó

Révai Irodalmi Intézet őszi ujdonságai

Maxim Gorkij: *Az Ártámonovok.* Regény.

Jane Mary Ward: *Higýóverem.* Regény.

Thornton Wilder: *KABALA.* Regény.

89

A KORTÁRS mondanivalójának központjában az ember állt. Cikkek, tanulmányok: Ember a művészetben; Miért nyersebbek az emberek?; Közös erőfeszítések, Értelmi vagy érzelmi nevelés; Lelki járványok; Művészetvalóság-világnézet; Egy író hangja a parlamentben; Küzdelmes valóság. És a legtöbb vers is az emberről szól.

A művészeti alkotások rendkívül széles köre, változatossága, a művészeti élet eseményei, a kritika tág teret kap a Kortárs lapjain. Szobrászok: *Borsos Miklós, Vedres Márk, Kovács Margit, Schár Erzsébet, Wilt Tibor, Beck Ö. Fülöp, Ferency Béni.* Festőművészek: *Barcsay Jenő, Berény Róbert, Kernstock, Derkovits Gyula, Rippl-Rónai József, Czöbel Béla, Domanovszky Endre, Fényes Adolf, Ferenczy Károly és Noémi, Bernáth Aurél, Nagy Balogh János, Szőnyi István, Uitz Béla, Zádor István.* Reklámgrafikusok: *Konecsni György, Gaál Mátyás, Tamás Zoltán, Rohonyi Károly.* Karikaturisták közül csak egy, EDMA jelöléssel alkotó művész szerepel a Kortársban. Képein művészek, Bálint Lajos, Székely Mihály és Bárdos Artur arcvonásai láthatók. A Kritikus a politikai karikatúrák hiányának okait elemzi.

A KORTÁRS 1947-1948-as két évfolyama túl a hazai áttekintésen kitekintést tesz lehetővé az európai kulturális eredmények és törekvések megismerésére is. A megismerés és összehasonlítás eredménye az, hogy a hazai színvonal minden téren eléri a kontinens és a világszínvonal értékítéletét.

Hosszan lehetne sorolni a külföldi alkotókat, műveiket, minden téren elért eredményeiket.

A KORTÁRS említett két évfolyama is bizonyítja a mondás igazát: "Egy nemzetnél sem vagyunk alábbvalóak!"

■ Dr. Hetényi István

Tisztelgés Kossuth emléke előtt...

Kossuth Lajos, a nagy forradalmár, Magyarország kormányzója és a nemzet egyik legnagyobb alakja, 1802. szeptember 19-én született. Pályafutása során, nemzete iránti felelősséggel és hűséggel a lehető legtöbbet tette. Olyan fogalmak kapcsolódnak nevéhez, mint a szabadság, függetlenség, unió Erdélylyel, jobbágyfelszabadítás, szólásszabadság, szabad sajtó és szabad vallásgyakorlás, polgári egyenlőség, közteherviselés. Nevéhez fűződik az önálló pénz és hadsereg megteremtése. Önfeláldozó munkássága például szolgál nemcsak kora, hanem a jelen és jövő nemzedékeinek is.

Kossuth Lajos a forradalom idején a magyar nemzet történelméről így nyilatkozott:

“Elöttem állott a magyar hon történetkönyve: láttam lapjain a sokat szenvedett, hányatott, szegény nemzetet, mint marcangoló árva kebelét a viszálykodás, láttam az egymással vetélkedő bűnt, mely a hon, mint zsákmány felett kockázott, láttam gyengének a törvényt, erősnek az erőszakot, a szakadás, az igazságtalanság, a dölyf, gyáva-ság, külső erőszak és belső árulás váltják föl egymást a nemzet történetében; nem egyszer közel állt a feloszláshoz, Istennek átka feküdt vállain, s ennyi gyászlevél között még egy rózsás lapot sem találtam.”

Az első felelős magyar kormány pénzügyminisztereként, a kormány nevében terjesztette a képviselőház elé 1948. július 11-én a 200 ezer katona és 42 millió forint megajánlásáról a törvényjavaslatot, melyet a ház egyhangúlag elfogadott. A következőket mondta:

“Ezt akartam kérni, de önök felállottak; s én leborulok a nemzet nagysága előtt, s csak azt mondhatom: annyi energiát a kivételben, mint amennyi hazafiúságot tapasztaltam a megajánlásban, a Magyarországot a poklok kapui sem fogják megdönteni.” Kossuthot 1849. április 14-én, a debreceni Nagytemplomban választották meg Magyarország kormányzójává, amikor kiadták a Függetlenségi Nyilatkozatot. Ekkor hangzottak el az alábbi

mondatok: “... és nemcsak a szívnek szent hitével, hanem az észnek meggyőződésével mondom: elérkezett a perc, midőn Magyarországnak szabaddá, függetlenné kell lennie; elérkezett a perc, midőn Magyarországnak, s különösen a nemzet képviselőinek kötelessége Isten, a világ, Európa és a nép előtt kimondani, hogy szabadok, függetlennek lenni akarunk!”

A kormányzói esküt, 1849. május 5-én tette le: “Én Kossuth Lajos, a nemzetgyűlés által választott kormányelnök, esküszöm az élő Istenre, hogy a reám ruházott hivatallal járó kötelességeket saját személyes felelősségem mellett, úgy fogom teljesíteni, Hogy Magyarország függetlensége, szabadsága és területi ép-sége fenntartassék és a nemzetgyűlés által hozott törvényeknek és határozatoknak érvény szerzettessék. Isten engem úgy se-géljen!”

Kossuth Lajos, 1849. augusztus 11-én adta át az ország vezetését Görgey Artúr tábornoknak és ugyanakkor kiáltványt tett közzé: “Nemzethez!

A szerencsétlen harcok után, mellyel Isten a napokban meglátogatta e nemzetet, már nincs többé remény az osztrák és orosz nagyhatalmasságok ellen, az önvédelem harcát siker reményével folytatni! A kegyelem és az igazság Istene legyen a nemzettel!”

Kossuth a szabadságharc bukása után emigrációba kényszerült. 1851-ben meghívta Ameri-

kába Fillmore elnök; december 4-én, éjjel féltizenkettőkor futott be a Mississippi gőzhajó New York város kikötőjébe; ahol 31 ágyúlövessel köszöntötték. New York város polgármestere december 6-án fogadta, több százezer amerikai polgár üdvözölte. Kossuth a válaszbeszédében a következőket mondta: "Tudom, hogy van Isten az égben, aki az egész emberiségnek közös atyja. S mivel ő a közös atyánk, az emberiség minden tagja egymás testvére. És éppoly bizonyos az is, hogy amikor egy becsületes ember, mint hazafi teljesíti kötelességét hazája iránt, az egész emberiség érdekében is cselekszik, mert amint egy közös atya van az égben, éppúgy van egy közös kapcsolat az egész emberiség sorsában."

Fillmore amerikai elnök a Fehér Házban, 1851. Szilveszter napján fogadta; 1852. január 5-én a szenátusban, 7-én a képviselőházban járt, mindkét helyen beszédet mondott. Amerikai körútvját meleg szeretet kísérte és az amerikai polgárok 95 ezer dollárt gyűjtöttek a magyar szabadság és függetlenség megteremtésére.

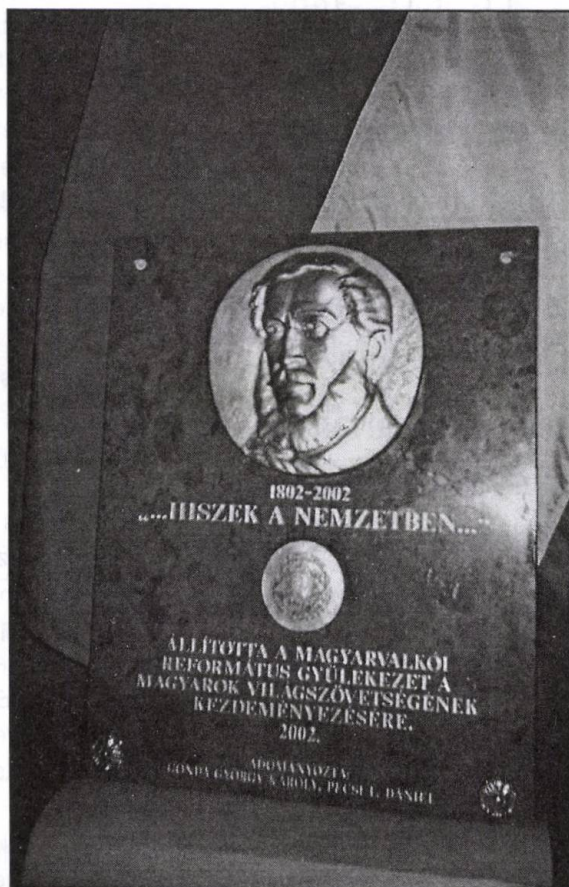
Kossuth Lajos 1894. március 20-án meghalt. A felesége (Meszlényi Teréz), a leánya (Kossuth Vilma) és az ő tetemét hazaszállították Budapestre. 1894. április 1-jén volt a temetés, a Nemzeti Múzeumnál a búcsúztatás. Az evangélikus egyház szertartását Sárkány Sámuel püspök végezte, a képviselőház nevében Jókai Mór mondott beszédet:

"Légy üdvöz hazádba visszatérő lélek! Hozzád beszélünk, midőn hamvaid előtt állunk! Te meglátnod nemcsak azt a néptengert,

melyben koporsód tova úszik, hanem belelátasz a szívekbe is! Látod, hogy Magyarország Erdéllyel, a sok százados különválás után, egy egységes országgá tömörült, ahogy Te összekötéd! Látod Magyarország fővárosát olyanná emelkedni, amilyennek Te tervezéd! És látod, hogy a szabadelvű szellem, melynek te voltál a zászlóvivője, a nemzetünknek minden intézményében a diadalát üli! A koporsódnál találkozik az egész nemzet: régi ellenfelek kezét nyújtják egymásnak; a vitatkozó testvérek feltalálják ravatalodnál a közös édes anyát, a hazát, aki örököse lesz annak a szeretetnek, melyet Te kincsek helyett gyűjtél magadnak egy mesés hosszú életen át. Egy mondás felől elég egy tengert lecsillapítani. »Ne háborogj! Kossuth Lajos alszik! A tenger elpihent! Egy szózat elég a harcot megszüntetni: »Ne tépjétek egymás zászlóit! Ne vágjatok egymáson sebeket! Az Kossuth lelkének fáj!« A küzdelem elmúlt! Minden könnycsepp, mely érted kihull, egy balzsamcsepp, mely sebeket begyógyít! Most is lelkemben zúgnak Kossuth Lajos soha el nem felejthető végszavai e nagy jelenetben: »Ha van e hazában még sajtó kebel, mely orvoslásra vár, ha van kívánság,

mely kielégítésre vár: szenvedjen még egy kissé a sajtó kebel, s várjon még egy kissé e kívánság: ne függesszük fel ezektől, hogy a hazát megmentjük!« Magyarok! Halljátok még egyszer Kossuth ez örök szavait! S legyetek oly nagyok, mint akkor voltatok! Hadd visszhangozza aztán e ravatal Kossuthnak akkori mondását:

»Leborulok a nemzet nagysága előtt!«

Vezess bennünket most, te halotaidban is óriás, e nemzeti nagyság felé! Az örök hazádban hirdessék nevednek emléket a késő századok!"

(Zala Megyei Hírlap 2001. szeptember)

Utánközlés

A PULSZKY TÁRSASÁG - MAGYAR MÚZEUMI EGYESÜLET FOLYÓIRATA, A MAGYAR MÚZEUMOK 2001/4. SZÁMÁT A MILLENNIUMI EREDMÉNYEK ÁTTEKINTÉSÉNEK SZENTELTE. A SZERKESZTŐSÉG MÚZEUMOKHOZ INTÉZETT FELKÉRÉSÉRE NAGYSZÁMÚ ÉS RENDKÍVÜL VÁLTOZATOS KÉPET MUTATÓ ÍRÁS ÉRKEZETT. AZ ANYAG RENDSZEREZÉSÉT KÖVETŐEN A SZERKESZTŐSÉG ÚGY DÖNTÖTT, HOGY ÖSSZEGZŐ ÁTTEKINTÉS HELYETT SZEMELVÉNYEKET AD KÖZRE A LEGAUTENTIKUSABB FORRÁS, AZ INTÉZMÉNYEK BESZÁMOLÓJA ALAPJÁN.

ÍGY A BUDAPESTI TÖRTÉNETI-, A HADTÖRTÉNETI-, AZ EGRÍ DOBÓ ISTVÁN-, A KAPOSVÁRI RIPPL RÓNAI-, A SÁROSPATAKI REFORMÁTUS KOLLÉGIUM MÚZEUMA, A KATOLIKUS GYŰJTEMÉNYEK... BESZÁMOLÓJA MELLETT A PAKSI VÁROSI MÚZEUM MILLENNIUMI EREDMÉNYEIRŐL IS OLVASHAT A BEL- ÉS KÜLFÖLDI SZAKMAI OLVASÓ.

A paksi Városi Múzeum millenniumi eredményei

Paks város önkormányzata a 2000-2001-es évre millenniumi keretet különített el a városi ünnepek, a különféle események megszervezésére. A rendezvények koordinálása érdekében millenniumi bizottság is alakult, melyhez a városi intézmények, a civil szervezetek projektet nyújthattak be az ünnepi műsorok, kiállítások, kiadványok megvalósítása érdekében. A paksi Városi Múzeum a másfél év folyamán számos programmal jelentkezett, s a millenniumi bizottsághoz benyújtott és támogatott pályázatainak is köszönhetően rendezvényei sikeresnek bizonyultak.

ÜNNEPI KIÁLLÍTÁSOK

A város millenniumi rendezvényeinek nyitó eseménye volt a Magna Hungaria Expedíció részére készített honfoglalás-kori férfi és női viseletet bemutató, *Honfoglaló őseink viselete* című kiállítás, melyet Petraskó Tamás, a Magyar Forrás Kft. ügyvezető igazgatója rendezett és nyitott meg 2000. január 11-én.

A március 15-i városi ünnepség részét képezte *A Szent Korona zománcképei* című kiállításunk. A tárlat, melyet a Magyarok Világszövetségével közösen rendeztünk, Weil Róbert alkotásait tárta a közönség elé.

2000. május 5-én, Paks millenniumi napján, a millenniumi emlékszámló ünnepélyes átadásának keretében nyílt meg *Középkori hétköznapok* címmel a Tolna megye Árpád-kori régészeti emlékeit bemutató időszakos kiállításunk, Dávid Ibo-lya igazságügy-miniszter jelenlétében. A kiállítást Várady Zoltán kandidátus, középkorkutató (a PTE Illyés Gyula Főiskolai Kar főigazgató-helyettese), valamint V. Péterfi Zsuzsanna régész (Városi Múzeum igazgatója) rendezte és Engel Pál akadémikus nyitotta meg. A kiállítás előkészítése során igyekeztünk minden fellelhető régészeti emléket számba venni Tolna megye kora középkori történetével kapcsolatban. Noha ez a terület kutatási szempontból fehér foltnak számít, az összegyűjtött és ilyen formában most először bemutatott emlékek híven reprezentálták Tolna megye Árpád-kori képét.

2000. november 21-én nyílt meg az *Évezredek játékai* című kiállításunk, amely keresztszemetet nyújtott Magyarország játéktörténetéből. A tárlattal üzenetünk volt a jelen számára: a játék iránti igény, a homo ludens erkölcsi értékeinek megvilágítása az ezredfordulón. A kiállítás egyediségét az adta, hogy a polgári játékok felvonultatása mellett régészeti, néprajzi és óvodatörténeti anyagot is sikerült bemutatnunk. A kiállítás létrejöttéhez számos magyarországi múzeum nyújtott segítséget kölcsönzéssel és szakmai tanáccsal. (Így a Budapesti Történeti Múzeum, a székesfehérvári István Király Múzeum, a kecskeméti Szókraténusz Játékmúzeum és Műhely, a Tatabányai Múzeum, a Wosinsky Mór Megyei Múzeum, valamint a lengyeli Óvodatörténeti Gyűjtemény bennünket segítő munkatársainak tartozunk köszönettel.) A Schleicher Vera néprajzos és V. Péterfi Zsuzsanna régész által rendezett kiállítást Kalmár Ágnes művészettörténész nyitotta meg.

2001. június 15-én *Isten áldja a tisztas ipart* címmel nyitottuk meg millenniumi kiállítás-sorozatunk utolsó tárlatát Schleicher Vera rendezésében. E kiállításunk a paksi iparosság életét mutatta be a múzeumban őrzött kismesterségek eszközanyagának enteriőrzerű felvonalatásával. Emellett egy korabeli iparos lakószoba, a céhes élet, az Iparoskör relikviáinak bemutatásával magára az életformára, illetve az iparosság egyesületi szervezettségére is szeretnénk volna ráirányítani a figyelmet. Ez alkalommal tártuk a közönség elé a paksi Katolikus Legényegylet frissen restaurált zászlaját, melyet a későbbiekben az állandó kiállításban helyezünk el. Millenniumi kiállítás-sorozatunkban a honfoglalástól indulva az Árpád-kor bemutatásán keresztül jutottunk el a közelmúlt, a XIX-XX. század történetéhez.

A millenniumi évben két olyan konferenciát is rendeztünk, melynek témaköre az ezredévi eseményekhez kapcsolódott. A Tolna megyei Honismereti Egyesület 2000. évi millenniumi konferenciáját *A hely, ahol élünk* címmel Pakson rendezte meg. Az előadások színhelye és a konferencia társrendezője a Tolna megyei Honismereti Egyesülettel közösen a Városi Múzeum volt.

A Dél-Dunántúli Történészek 16. Nyári Táborá és millenniumi konferenciája 2001. július 29. és augusztus 4. között Pakson zajlott le. Az egyhetes program a Magyar Történelmi Társulat Dél-Dunántúli Csoportja, a Pécsi Tudományegyetem Illyés Gyula Főiskolai Kara, a Városi Múzeum és a Paksi Atomerőmű Rt. Látogató Központ és Múzeum közös szervezésében valósult meg. A gazdaság és kultúra kapcsolatai című, a dél-dunántúli régióban dolgozó történészek, muzeológusok, levéltárosok, helytörténészek és történelem szakos tanárok érdeklődésére számot tartó tábor a gazdasági szféra és a kultúra összefüggéseit tárgyalta az államalapítás időszakától napjainkig. Az egy hét alatt számos színvonalas előadás hangzott el a tárgyalt témakörből: pl. a ciszterci rendről (dr. Valter Ilona), a bencés rendről (Bánhegyi Miksa), a középkori egyház kultúrátámogató szerepéről (dr. Koszta László), Mátyás és a Jagellók kultúrapártoló tevékenységéről (dr. Kubinyi András), szó esett az egyetemek, felsőfokú intézmények működéséről a középkorban (dr. Szögi László és dr. Font Márta), vagy II. Rákóczi Ferenc mecénatúrájáról (dr. Buzási Enikő), a Habsburg-Monarchia kultúrafejlesztő törekvéseiről (dr. Katus László), a XVIII-XIX. századi földbirtokosok és a kultúráközvetítés kapcsolatáról (dr. Kaposi Zoltán). Az előadás-sorozatot kiegészítő programok tartották: a 60 főt is meghaladó magyarországi és határon túli résztvevők látogatást tettek Kalocsán a főszékesegyházban és annak kincstárában, Szekszárdon a Wosinsky Mór Megyei Múzeumban és a Tolna megyei Levéltárban, valamint a Paksi Városi Múzeum, az Atomerőmű Rt. Látogató Központ és Múzeum kiállításai- val és munkájával is megismerkedhettek.

E kiemelkedő másfél év alatt a gyermekek számára is igyekeztünk emlékezetes, speciálisan a millenniumhoz kötődő új programokat nyújtani. 2000-ben és 2001-ben intézményünk szervezésében 3 hetes ún. életmód napközis tábort hirdettünk meg az általános iskolák 4-7. osztályos tanulóira számára *Szent István és kora* címmel. Kernné Magda Irén múzeumpedagógus és történelem tanár állította össze a tábor tematikáját. A múzeumban folyó foglalkozások során a gyerekek megismerkedhettek Szt. István király tevékenységével, a korszak tárgyi és szellemi kultúrájával. A kézműves jellegű foglalkozásokon saját készítésű fegyvereket, ruhákat ölthettek magukra, de tanultak korongozni, íjjal bánni, hímezni, s megismerkedhettek korabeli ételreceptekkel is. A programokat hetente egy-egy kirándulás színesítette pl. Esztergomba vagy az országházban látható koronázási ékszerekhez. A gyerekekkel a múzeumpedagóguson kívül intézményünk szakalkalmazottai (régész, néprajzos, restaurátor) foglalkoztak.

Ugyancsak gyermekek számára írtunk ki városok közötti történelmi vetélkedőt *A magyar állam kialakulásának kora* címmel. A dr. Várady Zoltán tanszékvezető főiskolai tanár által vezetett tanulmányi versenyen általános iskolások 3-3 fős csapata vett részt két hónapon keresztül. Két-két előadás, illetve egy-egy elődöntő és döntő zajlott le párhuzamosan Pakson a Városi Múzeumban és Szekszárdon a Művelődési Központban. Ezt követte a Szekszárd és Paks között megrendezett szóbeli csúcsdöntő Pakson. A két városban összesen 81 tanuló ismerkedett meg részletesebben Géza és Szent István király korával a Városi Múzeum rendezvényének köszönhetően.

Ugyancsak 2000-ben került sor az intézmény szempontjából egy rendkívül fontos gyarapodásra. Az önkormányzat kívül és belül felújította az eddig is raktározás céljára szolgáló, de beázó és rossz elrendezésű melléképületet. A megújult épületben kapott helyet az új és eddig hiányolt restaurátor-műhely, a belső terek átalakításával pedig az egyes szakágak tárgyi emlékegyéből külön helyiségekben kapott az eddiginél korszerűbb elhelyezést.

A Paksi Városi Múzeum millenniumi rendezvényeivel - szerepének és feladatkörének megfelelően - elsősorban Paks város ünnepi rendezvényeit kívánta színesíteni, de számos programunk túlnőtte a város kereteit, és a megye vagy a régió tevékenységéhez kapcsolódott.

Tíz éves a Paksi Képtár

(Kivonat a 2001. évi Paksi Képtár kiadványból)

E kiadvány, amelyet most kezében tart az olvasó, nem csak azért érdemel figyelmet, mert a Paksi Képtár létrejöttének a tizedik évfordulójára látott napvilágot, vagyis akkor, amikor is időszerűvé vált a felduzzadt műtárgyállomány újbóli számbavétele és a legújabb szerzemények katalógussal kísért bemutatása. Hanem azért is, mert ez az évforduló jó alkalom arra, hogy a Képtár a nagyközönség számára is közzé tegye a birtokában lévő teljes művészeti állományának a jegyzékét, mert az intézmény az elmúlt évek alatt figyelemre méltó pályát futott be. Valószínűleg ez az egyetlen olyan kizárólag képzőművészettel foglalkozó múzeum ma Magyarországon, amely ugyan nem tartozik a fővárosban székelő országos közgyűjtemények közé (és természetesen meg sem közelíti méreteiben ezeket a nagy intézményeket), de országos gyűjtőkörrel rendelkezik, és valóban az egész magyar kortárs művészetről ad képet, még pedig úgy, hogy kiállító termeiben nagy körvonalakban valóban kirajzolódik a magyar képzőművészet utolsó negyed évszázada.

Hogy egy vidéki városi képtár ennyire autonóm módon működhessen, az talán meglepően hangzik, de a következőkre emlékeztetek: igaz ugyan, hogy néhány vidéki múzeumunk már évtizedek óta gyűjti a modern magyar művészetet, mégpedig igen nagy sikerrel, és ezért több ilyen művészeti gyűjtemény tulajdonképpen azt is megérdemelné, hogy függetlenné, közjogilag is országos érdekű intézménnyé váljon. Vidéki múzeumaink azonban a megyei múzeumi rendszer alapján szerveződtek, s a hozzánk tartozó néha igencsak jelentős képzőművészeti gyűjteményekbe kell, hogy illeszkedjenek a régészeti, néprajzi vagy helytörténeti, stb. gyűjteményekből álló nagyobb egészbe. Más a helyzet a Paksi Képtárral, amely a városi művelődési ház kebelében jött létre, és a helyi önkormány-

zat támogatásával kapott székházat és szervezeti formát, és csak áttételesen kötődik a Tolna Megyei Múzeumok Igazgatóságához, s csupán gazdasági és adminisztratív vonalon kapcsolódik a helytörténeti gyűjteményt gondozó Paksi Városi Múzeumhoz. A képtár önálló intézményként fejlődött, és úgy tűnik, jól gazdálkodott a szabadsággal. Tíz éves működésének a krónikájában számos olyan mozzanatra és kezdeményezésre találunk, amik tanulságosak lehetnek a többi, már működő, vagy esetleg csak megszületően lévő művészeti gyűjtemény vagy önkormányzati intézmény számára.

Most, hogy megpróbálom megvonni Mennek az évtizednek a mérlegét, nem kerülhetem ki, hogy ne az általam megszokott utat járjam, és hogy ne az a kritikus szóljon belőlem, aki megszokta,

hogy véleménye autonóm, és maga dönti el, milyen részletességgel tárgyalja az eredményeket és a problémákat. E katalógus azonban nem független fórum, hanem a Képtár belső kiadványa. Arra kell tehát kérnem az olvasót, hogy legyen türelmes velem, ha úgy érzi, hogy mégis túl szuverén véleményt nyilvánítok, és néha nagyon is a kívülálló szemével írok a képtárról.

A Paksi Képtár először 1998-ban adott ki zűnes képekkel illusztrált, korszerű katalógust. Ennek a kötetnek az volt a feladata, hogy az egyre bővülő gyűjtemény törzsanyagát mutassa be, vagyis azokat a műveket tartalmazta, amik a Képtár állandó kiállításán is láthatók voltak. Olyan tárlatvezetőnek volt tekinthető, amely tájékoztatást adott a gyűjtemény megszületésének körülményeiről és a benne található művek javáról. Ezt a kiadványt Merhán Orsolya szerkesztette, aki kollégájával, Aknai Katalinnal végzős egyetemistaként került a kilencvenes évek közepén múzeumi gyakorlatra a Paksi Képtárba. Ez az újabb kötet tehát az első kiadvány a foly-

tatása. Elsősorban az 1998-as kötet képanyaga az, ami kiegészítheti ezt a jelenlegi második kiadványt. A műtárgyjegyzék azonban nem csupán az éppen kiállított művek, vagy a jelenlegi időszakos kiállításon szereplő legújabb szerzemények jegyzékét, hanem a Paksi Képtár teljes anyagát tartalmazza.

Nem kell hangsúlyozni, hogy egy ilyen teljes műtárgyjegyzék publikálása miért lehet fontos. Mivel ez a képtár országos gyűjtőkörű, és ennek megfelelően számos pótolhatatlan fontosságú műalkotásnak ad otthont, számolnunk kellett azzal, hogy a tudományos kutatók, illetve a testvérintézmények igényt tartanak arra, hogy pontosan legyenek informálva a tartalmáról. Hogy csak a legutolsó évek gyakorlatára emlékeztessék: több jelentős nemzetközi kiállításra kölcsönzött a Paksi Képtár műveket, így az 1990 után kialakult kelet európai képzőművészet főbb irányzatait bemutató *Strukturen-Positionen* című tárlatra érkeztek képek Paksról, vagy a szintén nagy nemzetközi anyagot felvonultató milánói *Europa 2000* című kiállítás kért műveket a Képtártól. De ugyanígy a 2001-ben rendezett Velencei Biennáléra is válogattak innen munkákat, és több magyar művész életművét bemutató egyéni kiállításon is szerepeltek a Paksi Képtárból kikölcsönzött művek. Másrészt a város önkormányzata, a helyi és országos művelődési intézmények, és természetesen a kortárs művészet iránt érdeklődő tágabb közönségreteg is csak jól járhat vele, ha igényesen illusztrált és adataiban is pontos és teljes képet kap a képtár gyűjteményéről. Mindezt figyelembe véve született meg a döntés, hogy a gyűjtemény történetében mérföldkőnek számító első tudományos igényű feldolgozás, legyen ez a kiadvány.

Jelen katalógus műtárgyjegyzékében a művek Jeredetére vonatkozóan található utalás. Mivel jó néhány leltári tétel alatt egész képsorozat, vagy grafikai sorozat található, összesen több mint 700 műből áll ez idő szerint az állomány. Ha valamennyi művet ki akarnánk állítani, akkor ez az anyag teljesen megtöltené a budapesti Múcsarnokot, de ugyanígy az országos múzeumok bármelyikét is. Azért merem ezt ilyen bát-

ran állítani, mert e képtár anyaga tényleg olyan kvalitású, hogy adott esetben akár teljes egészében is kiállítható lenne, nem nagyon található benne úgynevezett "raktári anyag". Más szavakkal: a helyszín ugyan regionális, de szó sem lehet róla, hogy vidéki lenne a színvonal.

Hogyan és miért sikerülhetett ez éppen Pakszon, arról érdemes néhány szót ejteni. Gyakori eset, hogy egy-egy múzeum, vagy közérdekű művészeti gyűjtemény egyetlen személynek köszönheti megszületését. A Paksi Képtár esetében is így történt ez. Halász Károly festőművész ötletéből született meg a Paksi Képtár. Mégpedig nem úgy, hogy az évek során egy jelentősebb magángyűjteményt hozott volna létre, amit aztán a városnak adományozott volna. Hanem kezdettől fogva arra gondolt, hogy szülővárosában, Pakszon egy, a modern múzeumokhoz hasonló kortárs művészeti képtárnak veti meg az alapjait, vagyis olyan nyilvános intézmény megszületését szorgalmazza, ami felöleli a magyar képzőművészet utolsó negyed évszázadának a teljes történetét.

Halász Károly a pécsi művészeti gimnáziumban tanult, és ott csatlakozott Lantos Ferenc tanítványainak a szűkebb köréhez. Azért volt ez jelentős mozzanat, mert Lantos az 1970-es évek elején hozzásegített néhány végzős művésznövendéket, köztük Halászt is ahhoz, hogy az újabb magyar képzőművészet egyik fontos művészcsoportja, a később Pécsi Műhely néven ismertté vált alkotóközösség alakuljon meg e fiatalok baráti köréből. A csoport tevékenysége művészetileg és erkölcsileg a magyar avantgárd klasszikus mesterének, a nemzetközi konstruktivizmus megalapítói közé sorolható Kassák Lajos tevékenységét tekintette példaképül. Mindennapi munkájukban azonban ezek a fiatalok szorosan kapcsolódtak a kortárs nyugat-európai és amerikai mozgásokhoz. (pop art, neo-geo, konceptualizmus, akcióművészet, land art, happening és még sorolhatnám)

Halász Károly műtermi munkája is ezeknek a törekvéseknek a jegyében formálódott. Mindvégig hű maradt a grafikaéhoz és a festményhez is, és ezekben a papírra vagy vászonra

rögzített alkotásaiban a konstruktivista művészet geometrikus formái térnek vissza néhány, csak ő rá jellemző alap-kompozíció köré rendeződve. A legkülönbözőbb médiális eszközök (fotó, televízió) azonban gyakran visszavezetik a művészt a műterméből az úgynevezett "életbe". Érthető tehát, hogy néhány más fontos motívum mellett halász életművében is újra és újra felmerült a nyugat-európai utazások élményvilága (emlékszünk még a "turista-útlevél kérvényezésének és megkapásának a gyakorlatára?), a külföldön látott kulturális létesítmények és múzeumok emléke is visszaköszön nála.

Ez az érzelmi kötődés teszi érthetővé egyik legérdekesebb művének, a "stelázi-múzeumnak" az ötletét. Párizs, London, Amsterdam és New York nagy múzeumainak az emlékét próbálta meg Halász Károly Pakson, saját otthonában valamiképpen láthatóvá és anyagilag is megfoghatóvá tenni akkor, amikor kis méretben megismételte, és befőttes-üvegekbe helyezve "eltette" magának a modern művészet legfontosabb remekműveit. Ez a hetvenes években született nosztalgikus installáció, a Halász Karcsi-féle "spájz" a maga szokatlan tartalmú polcaival ma is megvan még, és azt kell mondanom, hogy ha a szemünk elé kerül, akkor nem nehéz úgy tekinteni erre a műalkotásra, mint a szabadság jelképére, vagy mint a kulturális javakban megtestesülő szépség szimbólumára.

Miert tértem ki egy vázlatos portré erejéig Halász művészi tevékenységére? Azért, mert úgy érzem, hogy a Paksi Képtár sem más, mint a "stelázi-múzeum" folytatása nagyban, hiszen itt is múzeumot játszott Halász, csak hogy most már "igazándiból".

Még a nyolcvanas évek közepén történt, hogy a paksi nyári művészklubok során összegyűlt ajándékanyagra támaszkodva (ezekre az ún. Vizuális Kísérleti Alkotótelepeknek a kérdésére visszatérek még) Halász meghirdette a Paksi Képtár ötletét. Arra gondolt ugyanis, hogy az addig felgyűlt művek egy szisztematikusabb gyűjtemény alapját képezhetnék. Ennek megfelelően megszólította művészkollégáit,

hogy adakozzanak a tervezett képtár számára. Halász ezekben az években a városi művelődési ház népművelője volt, elképzelhetőnek látszott, hogy ha kezdeményezésére jelentős anyag gyűlik össze, akkor a művelődési ház is segít majd, hogy otthonra találjon egy ilyen kollektív. Másrészt közrejátszott az a háttér körülmény is, hogy a nyolcvanas években a paksi atomerőmű igen kedvező költségvetési helyzetet biztosított a városnak, és ebből a pénzből jutott a kulturális intézményekre is.

Hogy a képtár gondolata nem maradt gyorsan elhalványuló ötlet, az elsősorban mégis Halász Károly személyes elkötelezettségén, mármár szenvedélyes ragaszkodásán múltott. Halász akkor már nem csak a Pécsi Műhely nemzetközi kiállításokon is gyakran szereplő tagjának számított, hanem ezen túl a művészársak körében erkölcsi hitele igen nagy volt. Ha műveket kért a megalakuló Paksi Képtár számára, el-

képzelhetetlen volt a kérésére nemet mondani. A művészkollégák tudták, hogy szakértő szem fogja fölmérni, hogy valóban múzeumi rangúak-e az adományok, ezért aztán mindenki a legerősebb munkáiból adott. A nyolcvanas évek közepétől kezdve

tehát jobbnál jobb képek és szobrok kerültek Paksra, és rövidesen megoldódni látszott a Képtár elhelyezése is. A város főterén álló klasszicista épület, amelyet az idősebb helybeliek mindmáig csak, mint "Erzsébet Szállót" emlegetnek, és amely abban az időben Ifjúsági és Úttörőházként működött, adott egy-egy kiállítás erejéig otthont a műveknek. Évekig a város művelődési házának a "kihelyezett", és csak alkalmanként bemutatott része volt a gyűjtemény, mígnem 1991-ben minisztériumi rendelettel önálló múzeumi intézménnyé nem vált a Képtár.

Ekkor született arról döntés, hogy az egykori Szálloda emeleti részén állandó kiállítás létesüljön. Az adományok azután sem apadtak el, de kiegészültek azzal, hogy ezután már hivatalos támogatást igénybe vevő vásárlásokra is sor kerülhetett. Így segítette jelentős gyarapodáshoz a Képtárat a Nemzeti Kulturális Örökség Minisztériuma, valamint a Nemzeti Kulturális Alapprogram. Ha azonban a műtárgyjegyzék-

ben böngészünk, akkor meggyőződhetünk róla, hogy az állomány háromnegyed részét még mindig azok az alkotások teszik ki, amelyek közvetlen ajándékozással vagy az adományozás egyéb formái révén kerültek a Képtárba.

Az "egyéb" formájú gyarapodás jelentős része a már említett Vizualis Kísérleti Alkotótelepen résztvevő művészek Pakson maradt alkotásaiból verbuválódott. 1980-tól kezdve rendezett a város művelődési otthona ilyen rendszeresen megtartott kéthetes nyári művész-találkozókat, amelyeknek a működése nem csak azal bővült ki, hogy a telep munkája egy, az itt született alkotásokat bemutató paksi kiállítással zárult, hanem az is az Alkotótelepen való részvétel feltételévé vált, hogy a meghívottak a vendéglátás fejében két olyan művet engedték át a vendéglátóknak, amelyeket az Alkotótelep vezetője választott ki. Ez a rendszer később is jól bevált, mert egyrészt a Képtárnak is érdekévé vált, hogy a meghívottak névsorát tényleg igényesen és körültekintően állítsa össze, másrészt viszont a vendégművészek is kötelezőnek érezték, hogy ne tekintsék ezt a két hetet csupán kellemes nyaralásnak, hiszen a telep múzeumi színvonalú "vizsgálat", a gyűjteménybe felveendő műalkotások "mustrájával" zárult.

Egy múzeumi jellegű intézmény sikeres munkája természetesen nem csak önmagán, a gyűjtemény gyarapodásán mérhető fel, hanem azon is, hogy mennyire fogadja el az intézményt a közönség. Egyáltalán, kinek és miért létesítünk múzeumokat az országban, és kik látogatják például a Paksi Képtárat?

Az Alkotótelepen eltöltött két hét, és az eredményeket bemutató kiállítások egyebek közt arra is szolgálnak, hogy közönséget neveljenek. A nyári rendezvények részét képezik például azok a szakköri foglalkozások is, amelyeket iskolás gyerekek és érdeklődő fiatalok számára szervez a Képtár.

Hadd említsem meg itt Ritter János és Takács Éva nevét, akik kiemelkedő színvonalú népművelő és pedagógiai munkával hozzájárultak a képzőművészetet a paksi fiatalokhoz.

Persze tudjuk, hogy a fiatalok világa meglehetősen elválik a felnőttekétől, és ezért természetesen kell ennünk azt, hogy nehéz lenne válaszolni arra a kérdésre, hogy ezeknek a kurzusoknak a révén mennyire növekszik "azon nyomban" a Képtár felnőtt látogatottsága. Bizonytalan találgatásokra vagyunk utalva abban a tekintetben is, hogy a végső statisztikai adatok mit mutatnának, vajon a Képtár látogatóinak mekkora része kerül ki Paks lakosságából?

A jelentős kulturális létesítmények és művelődési intézmények azonban nem perccel mérik az időt. Először csak több évtizedes jelenlét, illetve népművelő munka után érlelődhet ki olyan szintű érdeklődés és hozzáértés, ami az egymást követő generációk művelődési szintjének állandó emelkedését biztosítja. Az ilyen munka soha nem egyetlen tényező függvénye. A Paksi Képtárat sem tekinthetjük magában álló intézménynek, hanem a város olyan részének, amihez látens komponensek is társulnak, mindenekelőtt a városfejlesztő politika egyéb tényezői. De olyan dolgok és életforma-feltételek is, amik a "szabadidős-társadalom" fogalomkörébe tartoznak, és

nagyon gyakorlati jellegű kérdésekkel egészülnek ki, például a Paksot az ország egyéb részeivel összekötő 6-os út esedékes rekonstrukciójával és hasonlókkal. Már nyolc évvel ezelőtt arról írtam, hogy a Paksi Képtár, ami a benne található kortárs magyar művészeti anyagot illeti, konkurenciát jelenthet az országos gyűjteményeknek, pedig akkor még csak kétszáz művet számlált a leltár. Ebben a cikkben felrajzoltam egy olyan lehetőséget is, hogy jó lenne olyan székházat építeni a Képtárnak, ami levegős és fényátjárta pavilonként a 6-os út mellett állna és esetleg kávéházi pihenővel, vagy étteremmel egészülne ki.

E futurista ötlet helyett azonban közelebb és jobb megoldásnak tűnik, ha a Képtár megkapná az egykori Erzsébet Szálló teljes épületét. Mert ez az ünnepélyes arányú, klasszicista timpanonnal koronázott architektúra olyan történeti atmoszférát sugároz, ami valóban múzeumi használatra teszi alkalmassá az épületet - és miért becsülnénk le annyira a paksiakra váró jö-

vőt, hogy csak az országúton megfigyelhető turistaforgalom növelhetné számottevően a Képtár látogatottságát?

Ha valaki ennek a katalógusnak (és 1998-as kiadású elődjének) a képanyagában lapozgat, vagy végigböngészi a Képtár teljes műtárgyjegyzékét is, akkor azt olvashatja ki az adatokból, hogy a modern magyar képzőművészetnek immár három nemzedéke van képviselve Pakson.

Az első generáció a hatvanas években lezajlott "áttörés" nemzedéke volt, a budapesti Iparterv iroda székházában, 1968-69-ben rendezett tárlatok művészkollektívája, a pécsi Mozgás '70 művészei és az úgynevezett Szürenon tárlatokon szereplő alkotók köre, illetve azok a művészek, akik életkorukat és fel fogásukat tekintve közel álltak az e kiállítások hangütéséhez. Ez a generáció volt az Magyarországon, amelyik hosszú szünet után újra közvetlen kapcsolatot talált a képzőművészet nemzetközi eseményeivel. Magától értetődő gesztussal nyúltak (Bak, Hencze, Keserü, Nádler...) a neokonstruktivizmus és a minimalizmus kifejezési eszközeihez, azokhoz a geometrikus, vagy ornamentális karakterű stíuselemekhez és formákhoz, amik a második világháborút követő első két évtizedben az éppen virágkorát élő és vezető szerepet játszó New York-i Iskolát jellemezték. És e nemzedék jelentőségéhez tartozik az is, hogy az 1900-as századfordulón bekövetkezett megújulás óta ezek a művészek voltak képesek arra, hogy kitörjenek a szegényes honi keretek közül, és nagy formátumban, monumentális hatást keltő terjedelmes vásznak formájában realizálják műveiket. Hozzáteszem, ugyanilyen gátlástalansággal alkotnak néha egész termeket betöltő plasztikai kompozíciókat is (Jovánovics).

Csak kisebb mértékben hatott rájuk az Amerikából ugyanezekben az években szétsugárzó új-figurális művészet, a Pop Art. De akár nonfiguratív stílusban dolgoztak, akár újra a figurális világ felé fordultak (Baranyay), mindegyképpen kerülték a romantikus tradíció-

kat, a személyes érzelmeket előtérbe helyező festésmódot.

APaksi Képtárban két-három művész kivételével megtaláljuk mindazoknak a munkáját, akik közül többnek a működése még a hatvanas évekre nyúlik vissza, de így együttesen a magyar hetvenes évek művészetének fontos vonulatát adják. Tulajdonképpen ehhez a fejezethez csatolnám a hetvenes években porondra lépő Pécsi Műhely tagjait is (Ficzek, Halász, Kismányoky, Pinczehelyi, Szijártó).

Az ezt követő művésznemzedéket a Hegyi Lóránd által itthon és külföldön szervezett Új Szenzibilitás kiállításokkal lehetne a leginkább jellemezni. Ugyanakkor ettől függetlenül is a nyolcvanas évek elején egy fantasztikus térben mozgó, szabadon csapongó és festői effektusokat kereső expresszív művészeti nyelv vált uralkodóvá (El Kazovszkij, Koncz, König Frigyes, Mulasics, Ritter, Sebestyén, Soós, Szirtes, Zalaváry, stb.). Ez a csoport azonban soha nem volt zárt, még geometrikus képek is szerepeltek néha a "szenzibilitás" tárlatokon, és kialakult egy posztmodernnek nevezhető, dekonstruktív jellegű, vagy ironikus hangütésű ágazat is, amely mintegy idézőjelbe tette a festészet, esetleg az egész művészet fogalmát (Birkás, Kelemen).

Szobrászok is tartoznak ehhez a nemzedékhez (Borbás, Budahelyi, Ézsiás, Záborszky). Néhányan az ún. "individuális mitológiák" kimunkálásán dolgoztak (Gellért B.), megint mások pedig alkimista játékokra és anyaghatásokra élő applikációkat részesítettek előnyben (Július), vagy archaikus és folklorisztikus ízű természetmisztikához fordultak, és műveikben is ilyen hatásokra épülő kollázs-technikát használtak (Bukta).

Akilencvenes évekkel aztán egy olyan szétágazó fejlődés vette kezdetét, amit nagyon nehéz néhány röviden áttekinthető irányzattal és névvel jellemezni. Ez a korszak a nemzetközi mezőnyben egyebek közt a konceptuális tartalmakat vagy irodalmi gondolatokat hordozó, és igen sokféle technikai eszközt felvonultató akció-

és installációművészet felvirágzását hozta.

A magyar művészek közt is találunk példát az ilyen elvontabb tartalmú és intellektuális érzékenységet mutató tárgyi kompozíciókra, meghökkentő effektusokra vagy jelképes tartalmú installációs munkára (El Haszán, Csörgő, Gerber, Szabó Dezső, Sugár, stb.), de mellettük a költői fantázia által diktált szituáció- és az ilyen installációkat kísérő színes fotódokumentációk is (Gyenis, Keserue, Veszely Beáta).

A mi a hagyományosabb műfajokat illeti, a festészet és a grafika egyrészt a nyolcvanas években útjára indult új festőiség folytatásaként él a kilencvenesekben is tovább (Baksai, Gaál, Kovács Lola), másrészt azonban új utakat keres, így például a játékfilmek képi mozzanataira (Szépfalvi) és az elektronikus médiák és a videó karakterisztikus nyelvi fordulataira, illetve a komputertechnika lehetőségeire támaszkodik. Egyre fontosabb, szinte átfogó szerepet kapott az utolsó években a fotográfia, és a képrögzítés újabb válfaja, a komputer-print, mert ezek a technikák nem csak az akciók és installációk egy-egy mozzanatának a megörökítésére alkalmasak, hanem arra is, hogy a művészek tartósan megmaradó képpe változtassák át velük az elektronikus médiákkal elért vizuális effektusokat (Csontó, Kámán, Keserue, Komoróczy, stb.).

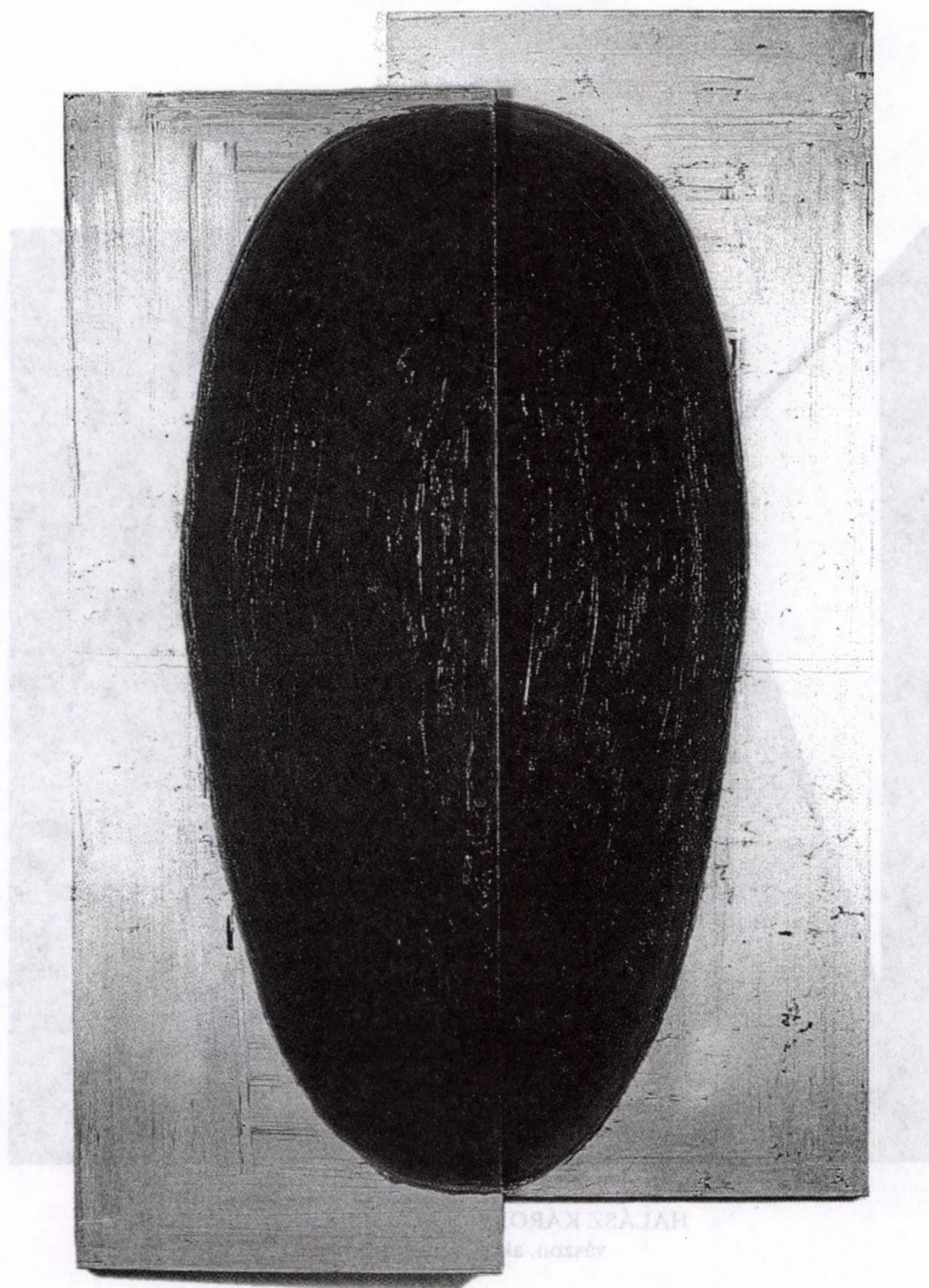
A kilencvenes évek tárgyalásával tulajdonképpen már a jelenhez érteztünk el. Nem szabad elfeledkeznünk ugyanis arról, hogy az Iparterv kiállítások óta úgyszólván valamennyi itt felsorolt irányzat ma is élőnek, azaz még mindig aktuálisnak, kortárs művészetnek számít, arról nem is szólva, hogy képviselőik kevés kivétellel továbbra is köztünk élnek és dolgoznak. A képzőművészetben megnyilatkozó "jelen" tehát akár egy harminc esztendő távlatra nyújtható intervallumként is felfogható. Ezt a tágabb kortárs szituációt mutatja be a Paksi Képtár. Az itt található művekről adott vázlatos áttekintést is azzal fejezném be, hogy nem csak az időbeli dimenziók tágasságáról szólnék, hanem megemlíteném a térbeli és a földrajzi növekedés első jeleit is. A bresciai illetőségű Franco Dagani szere-

péről emlékeznék meg, aki azzal járult hozzá a Képtár bővüléséhez, hogy egy színvonalas olasz művészkolónia kiállítását szervezte meg Pakson. Ezek a művészek is odaajándékozták néhány művüket a Képtárnak. Nemcsak új színek megjelenését jelenti ez a kollekció, hanem egyúttal olyan mozzanat is a gyűjtemény történetében, amellyel a Paksi Képtár mintegy kilépett a hazai keretek közül.

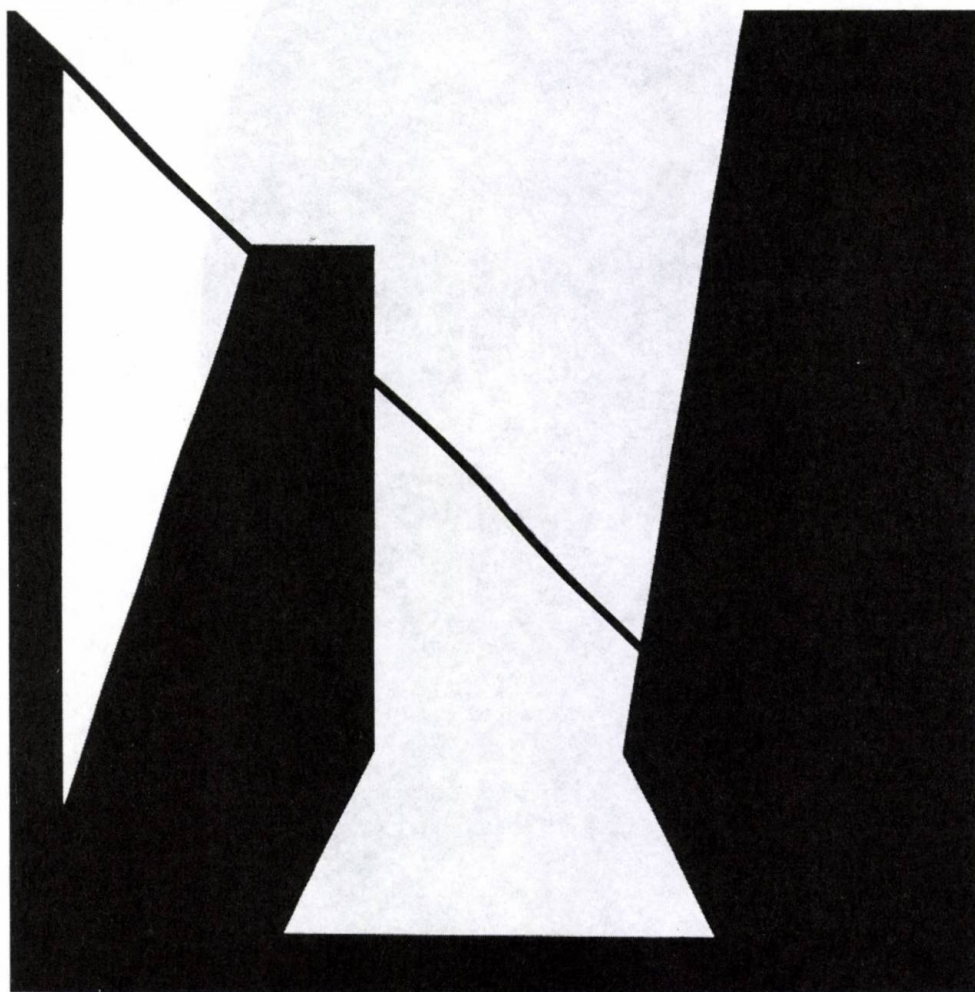
Most, hogy tíz esztendő lett ez a vállalkozás, elérkezett az ideje annak, hogy a Képtár érvényt szerezzen annak a jól ismert igazságnak, hogy egy művészeti múzeum nemcsak az ott őrzött műtárgyakból áll, hanem a gyűjteményt kísérő korszerű technikai és népművelési apparátus is hozzá tartozik. Az ilyen segédeszközök nélkül ugyanis elképzelhetetlen a sikeres múzeumi munka. Már eddig is ellátott a Képtár bizonyos regionális feladatokat a kortárs művészetet illető információk terén. Ilyen rendezvények voltak például a kiállításokat kísérő előadások. Jelenleg pedig azon fáradozik Halász, hogy az esetlegesen felgyűlt dokumentációs anyagot igazi művészeti adatbázissá szervezze át, továbbá, hogy egy, a magyar és nemzetközi képzőművészet megismerését szolgáló könyvtárat és videó-tárat építsen ki.

A kalandos kezdetek és a személyes áldozatkészséggel magyarázható meglepő eredmények első, hősi korszaka felejthetetlen marad azok számára, akik megértették Halász kezdeményezésének a fontosságát és ott bábáskodtak Képtár világra jötténél. Ám a romantikus kezdeteket előbb-utóbb itt is fel fogja váltani a racionális módon megszervezett és munkamegosztásra épülő szürkébb professzionalizmus. Magyarán, az első évtized után lehet, hogy kevesebb lesz a "csoda", és több a józan szakmai rutin, de remélhetőleg több lesz a pénz is. Most állunk ugyanis azon a küszöbön, amikor eldől, hogy elég erősek-e ennek az intézménynek a fundamentumai, hogy hány évtizedes, esetleg évszázados jövő vár a Paksi Képtárra.

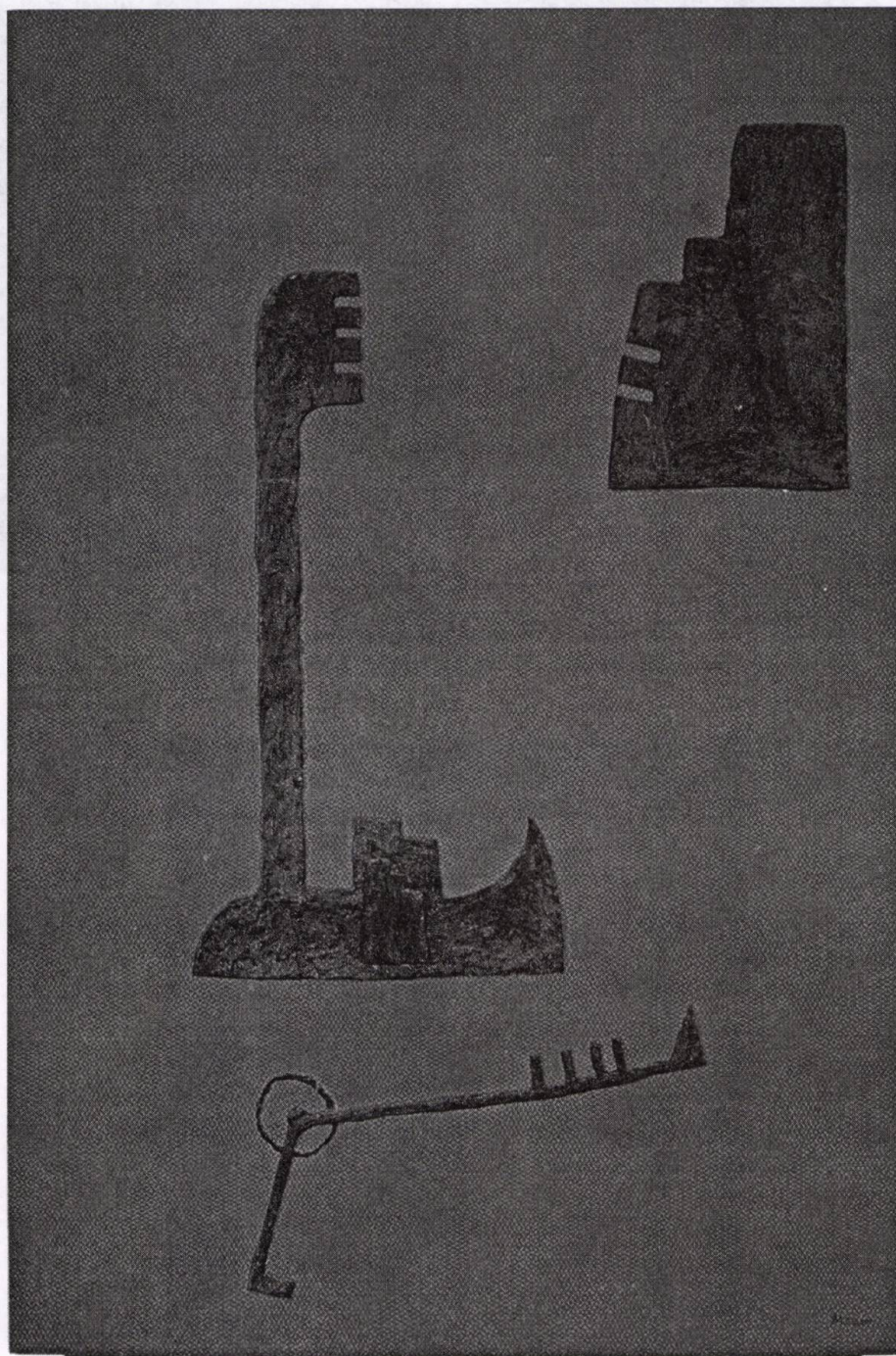
■ *Perneczky Géza művészettörténész*

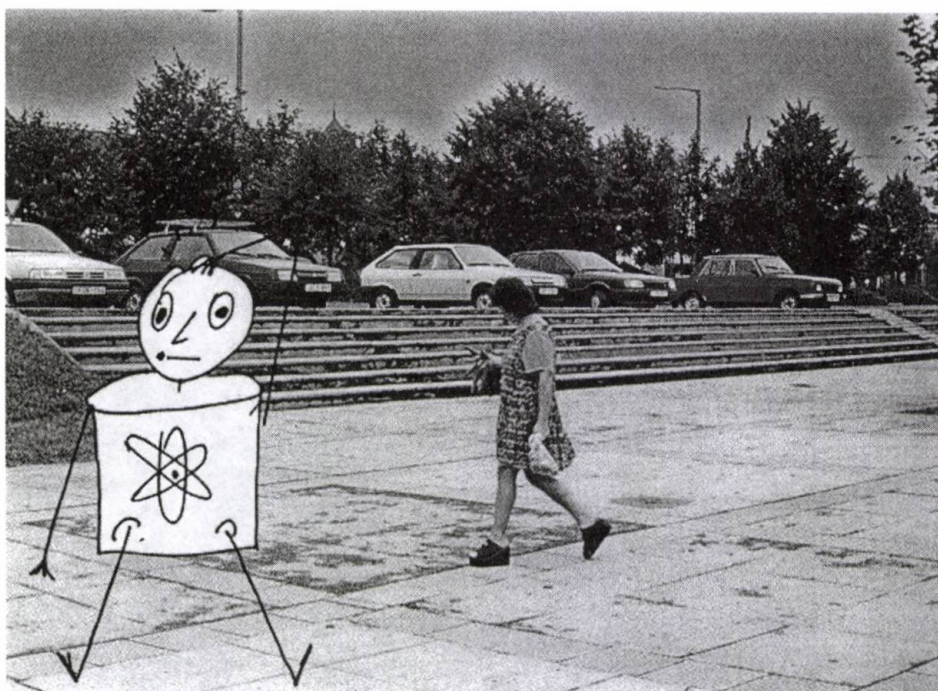
BIRKÁS ÁKOS (1941): KOPF-FEJ, 1994.
vászon, olaj, 200x133 cm

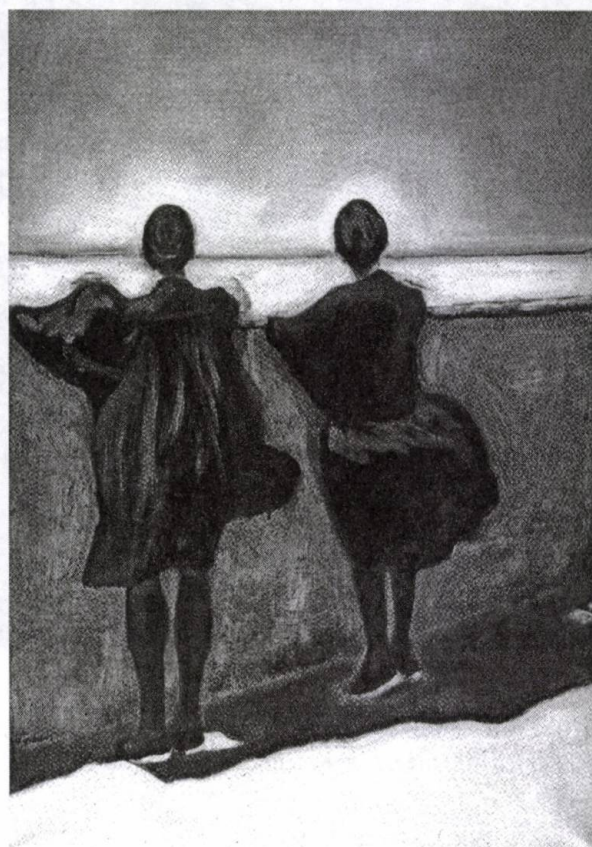
HALÁSZ KÁROLY: MAGASLES, 1981.
vászon, akril, 110x110 cm

MÓDER REZSŐ: BARTÓK A VASGYÁRBAN, 1990.
rétegelt lemez, vegyes technika, 200x135 cm

GERHES GÁBOR: CÍM NÉLKÜL I. 1997.
papír, színes computer nyomtat, 210x300 mm

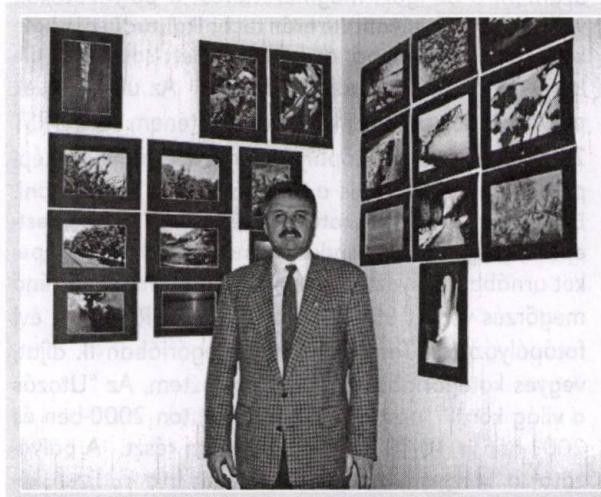

SZÉPFALVI ÁGNES: A TENGER, 1997.
vászon, olaj, 100x70 cm

Wollner Pál képei

Fotókiállítás a könyvtárgalériában

WOLLNER PÁL 1950. FEBRUÁR 24-ÉN HÓDMEZŐVÁSÁRHELYEN SZÜLETETT. A KANDÓ KÁLMÁN VILAMOSIPARI MŰSZAKI FŐISKOLÁN SZERZETT DIPLOMÁT. 1983-BAN KERÜLT PAKSRA, AZÓTA DOLGOZIK AZ ATOMERŐMŰBEN. JELENLEG A KARBANTARTÁSI IGAZGATÓSÁGON CSOPORTVEZETŐ, FŐ MUNKAKÖRE MELLETT A MUNKAVÉDELMI BIZOTTSÁG ELNÖKI FELADATÁT IS ELLÁTJA. HOBBIJA TÖBBEK KÖZÖTT A FOTÓZÁS ÉS A TERMÉSZETJÁRÁS. E KETTŐ SZERENCSES TALÁLKOZÁSÁT PÉLDÁZZA EZ A KIÁLLÍTÁS, A TÁJ SZÉPSÉGÉNEK, AZ ÉVSZAKOK JELLEMZŐ SZÍNEINEK, A TERMÉSZET GAZDAGSÁGÁNAK MEGŐRÖKÍTÉSE.

Sokan ismernek Pakson, és nagyon sok érdeklődő, barát jött el kiállításod megnyitójára. Nagy örömmel nézegettük legújabb képeidet. Mikor is kezdődött nálad a fotózás?

Tíz éves koromban kaptam egy "Pajtás" fényképezőgépet, ez jelenti a kezdetet. Szüleimmel sok helyre kirándultunk, és én mindig nagy örömmel fényképeztem nemcsak a családot, hanem a tájat is. A Pajtás gépet később felváltotta egy modernebb gép. 1971-ben, első fizetésemből vásároltam egy "Zenit" típusú fényképezőgépet. A legelső filmemet a Budapesti Vadászati Világkiállításon fotóztam vele. Egyre szorgalmasabban próbálkoztam a természet szépségeinek megőrkítésével, és helyi pályázatokon is gyakrabban szerepeltek képeim.

2002. február 1-én nyílt meg a paksi Városi Művelődési Központ könyvtárgalériájában Wollner Pál fotókiállítása. Az érdeklődőket Gutai Istvánné a könyvtár vezetője köszöntötte, majd dr. Mészáros György a PA Rt. Igazgatóságának elnöke mondott ünnepélyes megnyitót. A programot Vájer Andrea művésztanár és tanítványainak hegedűjátéka színesítette.

A kidolgozást, előhívást magad készítetted?

Igen. Akkoriban, aki a fényképezéssel komolyabban foglalkozott az otthon, házi körülmények között, a fürdőszobában laborálta képeit. Abban az időben a fekete-fehér technika volt elérhető. Pár év múlva a színes dia fotózásának technikájával is megismerkedtem, majd következtek a fekete-fehér és színes dia házi laborálásának elsajátítása. A mai kor fiatalsága, - még aki foglalkozik is fotózással - nem is sejtí, mit jelent órákig a sötétkamrában dolgozni, és nem tudja elképzelni azt az élményt, mikor a vörös lámpa fényénél a fotópapíron előtűnik a kép.

Hogyan folytatódott fotós pályád?

A hetvenes évek végén amatőr szinten is megjelent a színes papír technika, mely újabb kihívásokkal szolgált. Az első színes képeket az OFOTÉRT selyemraszter papírokra dolgozta ki. Ezt az időszakot a több ezer fénykép és dia tükrözi.

Nem csak fényképezel, de videózol is.

Igen, de a videó előtt, jóval korábban megismerkedtem a mozgófilm technikájával, a 2x8 mm-es, szuper 8-as és 16 mm-es filmekkel. Ebben az időszakban sok-sok filmszakkör működött az országban, köztük Hódmezővásárhelyen is. A szakkörvezető kiiregedése után én vettem át az amatőr-filmes szakkör vezetését. Paksra kerülésem után következett a videózás elsajátítása. Itt kapcsolódtam be a Természetjáró Szakosztály kirándulásaiiba, és a túrákon bizony cipeltem a videokamerát is, hogy megőrkítsem a táj

szépségeit. Sok helyet bejártunk, és sok érdekes, szép felvételt készítettem ezekről a túrákról. A kamera mellett aztán újból előkerült a fényképezőgép. A mai túrákról már elmaradhatatlan kellék a saját videokamera és fényképezőgép, a túrafelszerelés mellett. A Természetjáró Szakosztály klubfoglalkozásain pedig közösen visszanezzük a filmeket és kiértékeljük egymás fényképeit.

Kiállításodon a hazai táj mellett sok szép külföldi táj is megjelenik.

Nagyon szeretek kirándulni, nem csak itthon, de a külföldön is. Természetesen oda is viszem magammal a kamerát és a fényképezőgépet. A mostani kiállításon szerepel szlovákiai, erdélyi, szicíliai és angliai felvétel.

Nagyon gazdag a kiállítás képanyaga. Mi szerint végezted a csoportosítást?

Összeállítottam egy blokkot a négy évszak jegyében. Külön csoportosítottam a kisebb és nagyobb állatokat, valamint a kristályokat. A külföldi képek körében nagyobb számmal mutattam be az Erdélyben készült képeimet. A vegyes összeállítású részben pedig a pályázatokon szerepelt fotóimat állítottam ki.

Újdonságként jelentek meg a kristályok.

Már régi vágyam volt, hogy köveket, kristályokat és azok metszeteit, mintázatának sokrétűségét közről lefényképezve megmutassam. Hegedűs Zsigmond barátom közetgyűjteménye adott lehetőséget arra, hogy kísérletképpen ezeket is megörökítem.

Milyen visszajelzéseket kapsz az ismerősöktől?

A dicsérő és elismerő szavak mellett sokan kérdezik, hogy Magyarország mely tájain készítettem a képeket. Nagyon örülök annak, hogy a fotók által hazánk kevésbé ismert vidékeire is elvezethetem a nézelődőket. A túrázások során sok olyan területet is érintettünk, ahová ritkán jutnak el az emberek. Azt is örömmel fogadtam, hogy a kiállítás anyagából többen kértek fotót, amivel saját környezetüket szeretnék díszíteni.

Ezelőtt már több kiállításod volt.

Voltak önálló és közös kiállításaim. Az első önálló kiállításom 1998-ban volt az Energetikai Szakképzési Intézet aulájában, ahol a kiállított képeket az iskolának ajándékoztam, és ma is az osztályterem és folyosók falát díszítik. 1999-ben virágfotókat állítottam ki a Városi Művelődési Ház Könyvtárgalériában. Közös kiállítás keretében többször szerepeltem a Városi Művelődési Központ kiállító termeiben, és szintén kö-

zös rendezvény volt a 2001-es, Föld Napja alkalmából tartott kiállítás.

Többször hallottunk sikeres fotópályázataidról.

Számomra az igazi megmérettetést a pályázatokon való szereplés jelenti. Itt már technikai tudást is bele kell vinni a fotózásba, és mindemellett sokszor a pillanat megörökítése adja az ihletet. Az utóbbi évek pályázati sikerei közt kell megemlítenem a PORST 2000. Szilveszteri fotópályázatát. Itt csak 1 db képpel lehetett nevezni és a negatívot is le kellett adni. Bekerültem a kiválasztottak közé. A kiállítást a West-end City Centerben rendezték meg, majd a fényképeket urnába elhelyezték, és az utókor számára történő megőrzés végett 99 évre elásták. A PA Rt. 2001. évi fotópályázatán Természetfotó kategóriában II. díjat, vegyes kategóriában III. díjat szereztem. Az "Utazás a világ körül" országos fotópályázaton 2000-ben és 2001-ben is 10-10 db képpel vettem részt. A pályázatot a Magyar Művelődési Intézet írta ki. Ezen képek a budai Vigadóban kerültek kiállításra. Az idén is pályáztam és már meg is kaptam az értesítést, hogy van kiválasztott képem. A SONY Hungária Kft. által 2001. évben meghirdetett "Fotózd le a zenét!" című pályázaton az első ötven legjobb közé kerültem és tárgyjutalomban részesültem. 2001. év végén az MVM Rt fotópályázatán vettem részt.

Képeiddel különböző kiadványokban is találkozhatunk.

Felkérésre készítettem el Kacsó Tibor: Beszél a Sóvidék című 2000. évben megjelent könyvének teljes illusztrációját. Számos fotómat tartalmazza az "Együtt a parlagfű ellen" Alapítvány által 1998-ban kiadott A város mosolya c. képes album. A 2001. évi Virágos Paks Projekt pályázatához folyamatosan fotóztam a város parkjait, kertjeit. Ezek a képek megtalálhatók az interneten, a projekt honlapján. Szintén az "Együtt a parlagfű ellen" Alapítvány felkérésére készítettem képeket 2002. évi nagyon szép kivitelű Virágos Paks falinaptárhoz négy szerzőtársammal együtt. Rendszeresen jelennek meg fotóim az Atomerőmű újságban és egyéb kiadványokban. Egyre több alkalommal kérnek fel a PA Rt. rendezvényeinek tudósítására, fényképekkel történő megörökítésére, dokumentálására. Ezen kívül különböző városi rendezvények, és a Városi Művelődési Központ rendezvényeinek fotózással való dokumentálását is végzem.

Gratulálok eredményes művészi munkádhoz, és várjuk újabb képeidet!

■ Lovászi Anna

Az erdélyi Kalevala

(Elhangzott a magyar kultúra napján rendezett Nagy Kálmán emlékestén)

ELŐADÁSOM AZ ERDÉLYI KALEVALÁRÓL, AZAZ AZ ERDÉLYI SZÜLETÉSŰ NAGY KÁLMÁN KALEVALA-FORDÍTÁSÁRÓL SZÓL. A RENDELKEZÉSEMRE ÁLLÓ IDŐ TÚL RÖVID AHHOZ, HOGY A FORDÍTÁSRÓL RÉSZLETEKBE MENOEN BESZÉLJEK/ÉRTEKEZZEK. EHELYETT MEGPRÓBÁLOK OLYAN MÁSSÁGOKAT, ÚJDONSÁGOKAT KIEMELNI, MELYEK E FORDÍTÁS ERDÉLYISÉGÉRŐL/MODERNISÉGÉRŐL TANÚSKODNAK.

LEGELŐSZÖR A FINN KALEVALÁRÓL ÉS LÖNNROT RÓL SZÓL NÉHÁNY SZÓT, EZUTÁN A FORDÍTÓKRÓL ÉS A FORDÍTÁSOKRÓL, KÜLÖNÖS TEKINTETTEL NAGY KÁLMÁN FORDÍTÁSÁRA.

1. A KALEVALA ÉS LÖNNROT

Lehet, hogy önök számára ismertek a Kalevala megjelenésének körülményei, és az ezt/ezeket megelőző áldozatos munka, melyet többnyire Lönnrot végzett. Az ok, amiért erről mégis beszélek, nagyon egyszerű: a 2002-es év Finnországban Lönnrot-év. Ha itt és most Kalevala-fordításokról beszélgetünk, akkor úgy érzem, nem szabad megfélekednünk arról az emberről sem, akinek a Kalevalát tulajdonképpen köszönhetjük - Lönnrotól.

A XIX. század eleje egész Európában a romantika jegyében telik. Közép- és Kelet-Európában a nemzeti törekvések ekkor hódítanak teret. S nemcsak itt, hanem Finnországban is ez a jellemző. A svéd uralom alól a cári Oroszország fennhatósága alá került finnek helyzetét így fogalmazza meg akkor Arwidsson: Ruotsalaisia emme ole, venäläisiä emme voi tulla, olkaamme siis suomalaisia. Vagyis: svédek már nem vagyunk, oroszokká nem válhatunk, legyünk hát finnek.

A romantikus érdeklődés a folklór felé fordult, és a népköltészeti alkotások történetiségében, művészetiségében vélték megtalálni a nemzeti azonosságtudat forrásait. A Kalevala megjelenésekor a nemzeti identitás bizonyítéka volt. Az egyik legnagyobb finn költő - Eino Leino - a 20. század elején így vall a Kalevaláról: "Szerencsére népünknek van bizonyítéka önmagáról: a Kalevala, amelyben olyan nép tárul elénk, amelynek saját szokásai, hagyományai, istenei és életfelfogása van". Íme egy kis nép, mely nemzet (állami) önállóságát csak jóval később (1917-ben) nyerte el, de amely képes felmutatni egy nyelvben/nyelvezetében és hagyományok leírásában rendkívül gazdag művet. A 32 énekből álló Kalevala "Vanha - azaz Régi - Kalevala" címmel jelent meg 1835-ben Lönnrot első gyűjtőútjainak eredményeképpen. Az igazán nagy munka azonban csak ez után következett. Újabb gyűjtőutakra indult ekkor már a folklór iránt érdeklődő diákok is segítették a munkáját (Cajan, Castrén, Europaeus), hogy újabb és újabb dalokat gyűjtsön. És csak ekkor következhetett az egybeszerkesztés, egységesítés nem könnyű feladata, mely az 1849-es "Uusi - azaz Új Kalevala" megjelenéséhez vezetett. Ez már 50 éneket tartalmazott, összesen 22795 verssort. Az Új Kalevala az, amely a fordítások alapját képezi, és amelyet ma egyszerűen Kalevalaként tart számon a közvélemény.

2. A Bukarestben megjelent Nagy Kálmán fordítás előszavában így fogalmaz a kiadó: "egy verskultúrát nem csupán a jó átlagos költeményeket író poéták számával, nem is a műfordítók vagy az olvasók mennyiségével (...) mérünk, hanem a fordítások változataival." Teljesen igaza van a kiadónak, hiszen a Kalevala monumentális mű, lefordítása évtized(ek) munkája lehet.

Büszkék lehetünk rá, hogy öt teljes magyar fordítása létezik, melyek közül három az utóbbi 30 évben készült. Az első teljes magyar nyelvű fordítás Barna Ferdinánd nevéhez fűződik. Talán éppen elsősege miatt is, 1871-ben jelent meg, ez a fordítás ma már kevésbé ismert. Annál ismertebb viszont a második, Vikár Béláé, mely 1909-ben jelent meg. Majdnem 70 évnyi szünet után úgy tűnik, hogy a Kalevala valóságos reneszánszát éli, hiszen 15 év leforgása alatt három fordítás is elkészült. 1972-ben jelenhetett meg Nagy Kálmán fordítása, 1976-ban Rácz Istváné és 1987-ben Szente Imréé. (Zárójelben jegyzem meg, hogy nemcsak az évszámokra, hanem a fordítások megjelenési helyeire is érdemes odafigyelni: Budapest - Budapest - Bukarest - Helsinki - München.) Okának kell lennie, hogy újra és újra vállalkoztak egyesek arra, hogy áttemeljék a magyar kultúrába, a magyar olva-

sók kezébe adják a Kalevalát. Nagy Kálmán így vall erről Viljo Tervonennek írt 1967-es levelében: "A Kalevala újrafordításának kérdése régóta foglalkoztat. Megfelel-e Vikár különben kitűnő fordítása manapság is, avagy szükség van újabbra, érdemes-e Vikár után még egyszer nekifogni egy akkora munkának - bőségesen vannak kérdések, amelyeket nem akarok részletezni, egyébként is túlságosan szélesek és bonyolultak (jóllehet érdekesek is). Én a magam részéről úgy gondolom, hogy előbb vagy utóbb újabb fordításra szükség lesz, amely semmiképpen nem kisebbíti az előző fordítások érdemeit. Hogy helyes-e az én vállalkozásom, vagy feltűnik valaki más fordító, majd a jövő megmutatja..."

Ez a vállalkozás tíz évet ölelt fel Nagy Kálmán életéből, még nagybányai magyartanárként kezdett hozzá, s Kolozsváron fejezte be az Utunk szerkesztőjeként. Megjelenését azonban már nem érhetette meg.

Ez a tíz év a kommunizmus időszaka Erdélyben, Romániában. Bármennyire is távol állt Nagy Kálmántól a kor ideológiája, hatása alól ő sem vonhatta ki magát. A kommunista diskurzus elemei fellelhetőek a fordításban is. Vegyünk néhány példát: a hős Väinämöinen áll a középpontban, és körülötte ott van a nép. Mert nem lehet véletlen - véleményem szerint legalábbis -, hogy ebben a fordításban fordul elő a legtöbbször a nép szó. Olyan helyeken, ahol Vikár nemzetséget, nemzet, fajt Rác pedig ősoket használ. Rögtön az eposz kezdő sorai Vikárnál: "nemek nótáit dúdolni / fajok énekeit fújni.", Rácznál: "mondani ősi mondákat, regélni régi regéket.". És végül Nagy Kálmánál: "népünk versét mondogatni, / régi dalát dalolni.". A nép és a hős szó, a kommunizmus leggyakrabban használt szavai közé tartoznak.

De mit is jelent a fordítás, mit jelent valamit lefordítani? Az mindenki számára világos, hogy valaminek az átültetését jelenti egy nyelvről a másikra. A fordítás hogyanjáról, az étültetésről azt mondja Mihail Bahtyin, hogy egyben értelmezés is. Olyan értelmezés, mely további értelmezési lehetőségeket von maga után. A fordító tulajdonképpen nem tesz mást, mint párbeszédet folytat a kiinduló szöveggel, esetünkben a Kalevalával, ugyanakkor ebbe a párbeszédbe a fordító/olvasó előző olvasmányélményei is beleszólnak. Az erdélyi Nagy Kálmán tudatában minden bizonnyal ott voltak az erdélyi folklórkincs gyöngyszemei, melyek legfőképpen nyelvhasználati sajátosságaikkal hatottak a finn szöveg magyarosítására, értelmezésére.

Éppen ezért fordításában két dolgot emelnék ki:

1. modernséget
2. erdélyiséget

Amikor a kritikusok a Nagy Kálmán-fordítás modernségéről beszélnek, akkor többnyire a nyelvhasználatra utalnak. Erre fektetik a hangsúlyt. A fordítói attitűdöt teljesen alárendelik ennek. Például Bajor Andor kritikája: "A csendes és elszánt fordító nem időtöltésből fordít, hanem elhivatottságból... Modern fordítást akar, ahol a népmese, az archaizmus és a század nyelvi leleményei ötvöződnek" (Utunk 1966. július 29., 7. o.). Amint hallottuk, a fordításban legfontosabbnak a század nyelvi leleményeinek a hagyománnyal való ötvözését tartja. Vagy Viljo Tervonen véleménye: "... Nagy Kálmán fordítása (...) világos, közelebb áll a mai olvasó nyelvezetéhez, mint Vikár szövege." És ha visszagondolunk arra, mit mond a fordító, mi az ami őt az újrafordításra ösztönözte, akkor implicite ő is ugyanezt emeli ki: "megfelel-e Vikár különben kitűnő fordítása manapság is..." Manapság - a mai olvasó szemével nézve... És be kell vallanunk, aki ma Vikár fordításában olvassa a Kalevalát, többször is a regionalizmusokat és archaizmusokat magyarázó szótárhoz kell, hogy forduljon. Ezzel szembeállítva NK fordítása érthető a mai olvasó számára is. Ő is használ archaizmusokat, azonban ezek többnyire formai archaizmusok, és nem okoznak fennakadást a megértésben.

Ugyancsak a 70-es évben született még egy fordítás, a Rác Istváné, melyet csak négy év választ el a NK-étől, tehát időben nagyon közel állnak egymáshoz - még ha térben nagyon is távol - mindkettő a 70-es évek standard nyelvváltozatát tükrözi. Miben áll(hat) tehát a kettő közti különbség? Mindenképpen más a fordítói attitűd, mely a stilisztikai/poétikai megoldásokban jut kifejezésre, vagy pedig a szöveghez való hűségben.

Viljo Tervonen "az eredetihez hívebb" fordításról beszél, amikor a Nagy Kálmán fordításáról szól. Ennek bizonyítására választottam ki egyrészt a finn Kalevalából, mellette pedig Nagy és Rác fordítása áll.

A kiválasztott rész meglehet, hogy első látásra/olvasásra nem tűnik a Kalevala legjellemzőbb részének. Az én véleményem mégis az, hogy ez a rész nagyon is jellemzi az eposzt. Ugyanis

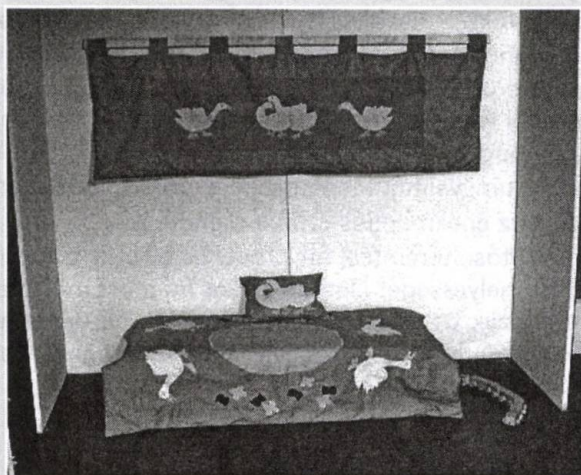
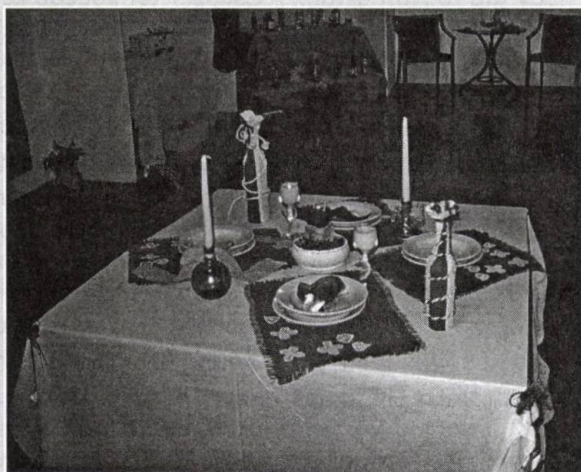
olyan 27 sorról van szó, melyben keresztény és pogány elemek keverednek. Ez a kettősség pedig végig ott van az eposzban. Először tehát erre kell odafigyelni, mennyire sikerült ezt visszaadni a fordítóknak. A Rácz féle szöveg feltűnően rövid a finn vagy Nagy szövegéhez képest. Vajon mi az, ami kimaradt ebből? Kimaradt 12 sor. Az a 12 sor, mely Nagy szövegében így hangzik: ... Olyan ez mint valami ráolvasás, mely az ősidőkből hangzik felénk. Tartalmilag, ha megnézzük ugyan áldást kér, de ritmusa, hangulata a ráolvasásokra, varázsigékre emlékezteti az olvasót. Az erdélyi balladák hangulatát juttatja eszünkbe. Érthető, hogy Nagy Kálmán semmiképpen nem hagyhatta ki ezt a részt, hiszen a Kalevala is csak így teljes. Igaz ugyan, hogy a keresztény hatás mindkét fordítónál jelen van, Nagy: "igaz Teremtő", "jóságos Isten" (ismét csak zárójelben jegyzem meg, hogy a 70-es években vagyunk, amikor nem feltétlenül vált dicséretére valakinek, ha a keresztény diskurzus elemeit használta), Rácz: "igaz Isten". De hol van az eposzi hangulat Rácz fordításában: Szuomi és Karjala nem szerepel a finn, eredeti szövegben. A zárójelbe tett soroknak nincs pontos megfelelőjük a finn szövegben. Tekinthetjük ugyan a kezdő sorokat követő 16 sor összefoglaló értelmezésének, hiszen a fordítónak joga van az értelmezésre, de úgy gondolom ez a fajta értelmezés csak a fordítás kárára válhat.

Vannak bizonyos alapelemek a Kalevalában, melyek szem előtt tartása a fordításkor nagyon fontos. Ilyen például a pogány-keresztény kettősség, vagy ha formai elemekre gondolunk: az alliteráció vagy betűrím és gondolatrítmus. A gondolatrítmus lényege, hogy 2 egymást követő sor egy egységet képez úgy, hogy a második sor számváltoztatással ismétli az elsőt, új árnyalatot hoz magával vagy egészen új képet. Sokan úgy vélekednek, hogy ez a paralellizmus nehézkessé teszi a Kalevala olvasását, mert a magyar nyelvű olvasó számára idegen ez a fajta formai elem. Pedig az ószékely és csángó népköltészetben/balladákban a gondolatrítmus része a formakincsnek. Pl. a Szilágyi és Hagymási című balladában: "Már hét esztendeje, hogy mű fogván estünk / Császártömlőcsebe két gerezd szőlőért / Aztán nem láttuk a napnak járását, / Hódnak, csillagoknak változó forgását." (Csittszentiván - Marosszék). Vagy: "Nem tetszett az ajtója, / sem ajtója, sem ablakja." (Magyarfalu - Moldva). A gondolatrítmus nagyon jól érzékelhető a Nagy féle fordításban. Pl. "Őrizd meg...", "Maradj meg fiaid...", "Vasból sövényet...", "Földtől felérjen...". A másik jellemző formai elem: az alliteráció. E fordítás alliterációiról a kutatók/kritikusok azt mondják, hogy természetes, nem erőszakolt. Nem igyekezett betűrímeiket találni, NK megtalálja a középutat. Vikárnál ez a nem igyekvés részben tudatos, Rácz pedig valósággal túllicitálja alliteráció tekintetében a K.T. NK felismerte, hogy a magyar nyelv hangtanából kifolyólag - hisz kitűnő nyelvész is volt, nem adhatja vissza tökéletesen az eredetit, mert a magyar nyelv sokkal több hangból építkezik, mint a finn, erőltetettnek tűnne a sok betűrím. Ha rímekről van szó azok leginkább a sorvégeken előforduló esetragoknak köszönhetőek. Ezért sokan úgy vélekedtek, hogy a fordítása nem annyira költői, mint Vikár Béláé. Azonban a finn Kalevalára egyáltalán nem jellemző a sorvégi rímek használata. Ha mégis vannak ilyenek, akkor az a gondolatrítmus használatából adódik. Úgy gondolom, nincs jogunk tehát ezt Nagy Kálmán fordításának felróni. Ő igyekezett mindenben az eredetit szem előtt tartani, legyen az forma, tartalom, ritmus vagy hangulat. Még arra is vigyázott, a mély és magas magánhangzók egyensúlya az eredetihez közel álljon. Pl. a finn szöveg: "Noin kuulin saneltavaksi, / tiesin virttä tehtäväksi.". Ahol természetesnek érezte, használta is, pl. "Így hallottam mondogatni, / így tanultam énekelni.", mely Rácznál: "Így tanultam, így hallottam, én is így mondom a mondát. A finn szövegben a magas magánhangzók dominálnak, amit Nagy Kálmán megpróbál visszaadni a 7 mély és a 9 magas magánhangzóval, Rácznál ezzel szemben 10 mély és csak 5 magas magánhangzó szerepel, mely a sorok hangulatának megváltozásához vezet. Rácz soraiból valamilyenfajta melankólia sugárzik, miközben a finn szövegből és szerencsénkre Nagy fordításából is az énekmondás öröme csendül ki.

Hiszen öröm az énekmondás, mint minden alkotási, teremtési folyamat. És alkotás a fordítás is. Ha Nagy Kálmánnak kételyei voltak vállalkozása helyességét illetően, akkor mi most már bizonyon állíthatjuk, hogy igenis helyes volt. Most ha feltesszük az általa is feltett kérdést: "érdemes-e Vikár után még egyszer nekifogni egy ekkora munkának?", akkor csak ennyit válaszolhatunk: érdemes volt - az olvasókért, a Kalevaláért.

Praktika kézügyesség és ötletgazdagság

Blatt Lászlóné, Erika munkái

“Mit jelent a tavasz hangulata anyagban, tárgyokban Blatt Lászlóné számára?”

– e címmel nyílt kiállítás a paksi Városi Művelődési Központ kis kiállítótermében március 5-én.

A kiállítást Tell Edit nyitotta meg, majd a Csillag Show Tánc Egyesület adott színes bemutatót.

A kiállítás március 30-ig volt megtekinthető.

Hogyan jött az ötlet, hogy kiállítást rendezz?

A VMK munkatársa, dr. Czárna Nagy Ildikó keresett meg ezzel a gondolattal. Ő már régebről ismerte munkáimat, termékeimet. Van egy “Praktika” üzletem Pakson, a Dózsa Gy. u. 50. sz. alatt. A boltban a textíliák mellett sok más, az otthonukat hangulatossá, egyénivé tevő kiegészítő anyagokat is tartok. Ezekből a termékekből a magam kedvére készítettem különböző tárgyakat, díszeket, amelyek az ismerősök és a vevők körében nagy tetszést arattak. A kiállításhoz a magam ötleteit adtam, de a szervezést, a lebonyolítást közösen hajtottuk végre.

Miért éppen Praktika üzletet nyitottál?

Ennek több összetevője volt. Az egyik, hogy lejárt a GYES és nem volt munkalehetőségem. Adódott az alkalom egy méteráru üzlet átvételére, amit én örömmel fogadtam, és mivel nagyon szeretem az egyedi készítésű dolgokat, ezért a különböző kiegészítővel bővítettem az üzlet választékát. Ami nekem kézre állt, amiről úgy éreztem, hogy saját két kezemmel létre tudom hozni, azt meg is valószínűsítem. Sok-sok apró dísz tárgyat, de nagyobb, mutatósabb gyermekgarnitúrákat is készítettem.

Úgy látom, hogy az emberek nagy részének tetszenek az általam készített tárgyak, textíliák.

Valóban nagyon praktikus, tetszetős, és úgy is mondhatni, hogy "egyszerű, de nagyszerű" dolgok kerülnek ki a kezed alól. A kiállítás a tavasz jegyében készült, ahol a húsvéti ünnepek díszítőtárgyai, kellékei is megtalálhatók.

Különböző tojásdíszeket mutattam be, és felsorakoztattam a baromfiudvar kisebb állatait, mint a nyuszit, libát, kacsát, a tyúkanyót és kiscsibéit. Kiállítottam többek között "különbéféle viasz- és zselégyertyákat, festett üvegeket, drótfákat és játszószőnyegeket is.

A hagyományos festett tojásokon kívül itt új fajta díszítőmóddal találkozunk.

Én a tojásokat színes csomagolópapírba vagy textíliába burkoltam és kis szalaggal átkötöttem. Igen szépen mutatnak a nyuszi-fészekben, kosárban elhelyezve, vagy a barka, aranyvesszőóra felfüggesztve. Textil és fagolyó felhasználásával készítettem nyulacskákat, amiket különböző helyekre elhelyezhetünk a lakásban. Az ünnepi asztalterítéket is hangulatosabbá lehet varázsolni egy-két apró ötlettel.

A sok kellék, anyag közül mi a kedvenced. Mivel szeretsz leginkább dolgozni?

A természetes anyagokat szeretem, és ezek közül is legjobban a textilt. A zsákszövet, a pamut nagyon sokrétűen felhasználható. A kiállításon is végig ott van háttérben a zsák. A nagyobb textildekorációk mutatósak, látványosak. A gyerekek nagyon szeretik a rátétes formákat, állatfigurákat. Egy-egy ilyen falvédővel nagyon meghitté, egyedivé tehető a gyerek-szoba, vagy egy szobarészlet.

Mi is kell hozzá? Egy jó ötlet, ügyes kéz és különböző alapanyag, kellék. Gondolom, ebben mindben tudsz segíteni a hozzád fordulóknak, tanácsot kérőknek.

Természetesen, amiben tudok, nagyon szívesen segítek. Az alapanyagok beszerzésétől kezdve a megva-

lósítás apró részleteig mindenben örömmel várom az érdeklődőket.

Kedvenc témád?

A karácsony. Ez az a legszebb ünnep, amikor a fantázia igazán szárnyra kap. Nagyon szeretem. Tulajdonképpen minden évszaknak megvan a maga szépsége, és szinte kínálják az ötleteket. A színekkal nagyon jól el lehet játszani, és káprázatos dolgokra lehet rátalálni. Szeretek többfajta színt összehangolni, egy kompozícióban megjeleníteni.

Mindehhez - amiket készítesz - egy ezer-mesternek, többfajta munkafogást ismerő kézművesnek kell lenned. Ahogy körülnézek, látom, hogy járatos vagy többek között virágkötészetben, szabás-varrás fortélyaiban, az üvegfestésben és az anyagok megmunkálásában, formázásában is.

Sőt, még az asztalosmunkában is, mert a képeretek vázát és a polcokat is magam készítem. Sok mindent magam készítek, de csak alapszinten, mert egyik sem szakmám. Minél többet gyakorlom, annál jobban megy. Az egész hobbiként indult. Amikor gyermekeim megszülettek és otthon voltam velük, lassan kiderült, hogy rajzolni, festeni és varrni is elég jól tudok. Krisztián fiam 5 éves, Dávid 11 éves, nagyon büszkék rám, és boldogan adják hírül egy-egy újonnan készült alkotásomról, hogy "Anyukám varrta, Anyukám készítette". Fiaim szavai mellett nagyra értékelem vásárlók és a kiállítást megtekintők dicséretét, elismerő szavait. Úgy látom, érdemes volt belekezdenem ebbe a tevékenységbe, és a kiállítás vendékönyvének beírásai alapján úgy érzem, hogy továbbra is érdemes foglalkoznom a "Praktika" tárgyaival, az otthon, a hétköznapot és ünnepet egyaránt szelbé, hangulatosabbá varázsló dísz tárgyak, kézimunkák készítésével.

Gratulálok! További sok sikert kívánok!

■ Lovászi Anna

Oláh Zoltán**Esti ásitat**

Csendet rajzolja
körém alkony,
pille-álmot
szítálj szél
szememre!

Tücskérezzél
szikrázó ég
szagos lugas
szeptemberre
érj be!

Teliholdból
álmot kortyol
kék levélen
aprócska
pacsirta.

Altass álmos
lusta "lámpás"
kispárnámat
tente-cica
védje!

Csendet rajzolja
karcsú alkony
pille-álmot
szítálj szél
szememre!

Búcsúzás**Kővári László emlékére**

Csendgyökerű szavak.
Hallgat a hallgatás.
Virraszt a telihold,
áldassék áldatás !

Virraszt a telihold,
harangszót száll a szél.
Nyíló ibolyaláng
a mennybolt peremén.

Hazatértél László,
kopott Kálvin-kékben.
Hívők lelke lobbant
gyertyát fenn az égben.

Villanella

Harmat hangján szól a szél,
futnak félénk fellegek.
Holddal hál ma is az éj.

Álmunk felett lusta ég,
szívünk szaván tengerek.
Harmat hangján szól a szél.

Alkony tüze visszatér,
benne parázslík szemed.
Holddal hál ma is az éj.

Gyönggyé pendült tünde-fény
Napot tapint két kezed.
Harmat hangján szól a szél.

Ég felé fútt falevél
alá bújnak szellemek.
Holddal hál ma is az éj.

Minden szó téged ígéz,
elbújik a rettenet.
Harmat hangján szól a szél,
holddal hál ma is az éj.

Kuti Horváth György**Alkonyatkor**

Kék hálót vet
partra a csend.
Nézzük egymást
bronz-hidegen.

Közelünkben
tenger zúg,
sziklarésben
vad habok
késelik meg
mellkasom.

A láthatáron
sirályok,
állunk csak
a szűz köpenyen -
két idegen.

Alkonyatba távolodunk
bronz-hidegen.

Tavaszi vihar

Villámok szaggatják
az alkonyt,
riadtan rebben a
madárraj.

Fák odvában
virraszt a
rettegés,
egy dőrej még,
majd csend lesz.

Rügy-fiókák
pattogzanak halkan.
Hallkan, mint
a szempillák,
amikor összeérnek...

Rezdülések...

Szádon hajnal harapása
gyúrt fények hevernek
hajadon
nyugodt az arcod
szélcsendben
hajózó folyó
sirály-sikoly köt
éget a földdel
hosszú rianással
aludj csak kedves
szemhéjad mögött
idegen tájakat
vonultat az álom
hogy ébredéskor
nyíló pilláid mögül
rám csodálkozhasson
egy titokzatos világú
parányi tenger
s újra éljük
a pillanatot
mikor
egymásba
oldódtunk
a gyönyör
labirintusában
alszol még kedves
nyugodt az arcod
gyúrt fények hevernek
hajadon
s én
én csak várok...

Amikor...

Csodállak.
Megérint a csend.
Akácvirágok
nyílnak szemedben.

Törékeny vagy,
hajnali illat
és maradandóbb
mint a sziklaszirt...

Szarka József**Az út**

Vigyázz magadra,
szólt az út,
nincs kezdetem sem végem,
te vezetsz
tárt kapuk felé,
melyek bezárultak
előtted régen,
én csak futok alattad
bolond vándor,
mondd mit akarsz?
fényt, vagy sötétséget,
vagy derengést csak úgy,
mindegy, visz téged az út,
kanyarulataim a kidőlt
fák közt hagynak még időt,
hogymeg fordulj,
megsebzett álmaid visszavidd,
vissza hozzád,
ugyanúgy futok talpad alatt,
mint azelőtt, miattad,
tudom honnan jössz,
te építettél,
porból, mocskoból, rengetegből,
a végtelenből,
tudom; szerelmeid elhagytak,
bogarak léptei járnak alattad,
de az ITT itt maradt miattad,
s te is itt maradtál az itt ért,
hová is sietnél?
a tegnapba, vagy a jövőbe,
vagy egy távoli, idegen földre?
- úgyis eljönnek hozzád,
úgyis megkeresnek,
sebzett árnyai az embereknek,
megyek veled,
talpad alatt,
fenn az égben,
a fű alatt,
és föld felett te vén bolond,
tudjad, hogy merre jársz!
hogymeg tudjad merre jársz.

Holt lányokkal éjszakáztam

Az emberek kortyolnak
az első fagy borából,
a varjakkal énekre gyúlnak,
tél vándorol az utakon,
eljött ideje a múltnak,
holt lányok sírjai között
részegen bolyongok a ködben,
halkan jönnek lábnyomaim,
árva őz suttog mögöttem,
holdat suttog, és halált,
és fagyba kövült arcokat,
és Isten milliárdnyi szemét;
fázó csillagokat,
önmagukban vergődő,
fényt vérző árnyak követnek,
az éjszaka tereiben
halott leányok lengnek,
édesen, biztatón,
melengetőn és lágyan,
régről, mikor még ifjú-vénon
magamra rátaláltam,
elhagyott ölük már nem felel,
s a súlytalan éjszakában
hajnalra elvesznek lépteim,
- jaj!, holt lányokkal éjszakáztam.

Éjszaka levelet írtam

Egész éjszaka levelet írtam,
összezárt fogakkal
rajzoltam a hangtalan szavakat,
oda lökve egy régen
halott barátom mellé,
reszkető ujjakkal
fésültem ki arcát a sötétségből,
csöndességemben riadtan
jártak a rovarok,
rémülten tapogatták a leszűkült tér
láthatatlan falait,
- sohasem hittem,
hogymeg a félelem úszni is tanítani tud,
úszni a sötétség halk hullámai közt,
gyáván botladozni elmúlt idők
ismerős árnyakat sóhajtó
oda-vissza útjain,
sohasem ragaszkodtam még úgy az élethez
mint éjszaka,
amikor levelet írtam
egy régen halott barátomhoz,
levelem sorai bejárták
az ellobogó fekete esők romjait,
porba hullt szelek bolyongtak
papirom végtelen,
sötét hőmezején,
egész éjszaka levelet írtam,
levelet, melyet nincs hová elküldenem,
nincs út, irány, így posta sincs
mely eljuttatná az üzenetet oda,
ahova szántam,
- hát hagytam az ébredő fény
pókhálójában vergődni a küldeményt,
hagytam elhamvadni
a hajnal tűzviharában.

Solt József**A diadal árnyékában**

Jöjjetek, jöjjetek virágot most szedjétek!
Nézzétek az erdőt réteket, teljes pompában
díszben tiszteleg! Miénk ez mind!
Jöjjetek gyorsan jöjjetek!!

A panasz szava most öröm legyen!

Jöjjön kicsi, nagy rongyos szegény!

Jöjjön gazdag, jámbor és szerény!

Mindenki jöjjön! Egészséges és beteg!

Jaj! Csak senki le ne maradjon!

Többen leszünk mint ötezren, ha visszanézünk
már nem marad senki sem...

Tiszta fényben ússzon a szeretet, gyolcs neve lesz
az ünnep.

A tiszta fény

Mély sötétségen fény tör át,
már látni elrejtett titkát.

Bizony győz a fény amerre jár!

Más ez mint a szerelem!
Mely elvakítja a szemet,
hogyan hazudod neved.

Vannak is sokan kik elhiszik
neked.

De a Fény legyőzi neved!

Megmutat mindent,
beszédek, tettek sorra
dőlnék meg!

Meglátni hol volt,
az igaz szerelem.

Már hervadnak lombjai,
véget érnek titkolt útjai.

Jajgatva dühöng, az óra közel.

Át töri a Fény a sötétséget.

Földre hull minden erő!
Mert itt egyedül a Fény
a nyerő.

Rácz Diána**Három gondolatnyi perc**

1.

Ablak selyme lebben
fehéren

a hold kristálya cseppen
szemedbe

s sóhajod furcsa
fénye csillan

- elmosódott folt az üvegen -

örzöm, csak örzöm
agyamba zárva

szavaid csengő szellemét
merre jársz vajon?

Az percek, az órák rendszere

inogva rogy össze a végtelenség súlya alatt

hisz az időnk oly kevés

egyetlen szívdobbanás

s egy pillangó szárnya

is kevésbé sebezhető

mint a boldogság átlátszó rózsaszín fátyla.

Az évek múlnak

s már nem is emlékszünk majd

a nagy, fontosnak hitt álmokra.

2.

Lassan cseppen az idő-víz
eltörölve a holnapot a jelenért
s mindem múlt bűne mérgezi a mát
nagyon fáj

mert sírni hallok az Istent
megbánta már a hatodik napot

..... visszatért ugyan

de egyedül maradt az álmaival

ahogy az ember is

túl nagy a tudás

az alma lassan ható ciánja

ott csörgedezik az ereimben

s nem látok kiutat

nem látok fényt

csak tény

hogyan az idő mosta ereimben

nem az élet

de az elmúlás

vize hömpölyög.

3.

Nehéz kód borul a tájra,
a hold fénye csak átdereng a homályon,
s az éj sötétjében gondolatok ácsorognak
magatehetetlenül:

Én is az vagyok,

csak állok és várok.

Meg kéne szólítani a szellemeket,

a házak felett suhanó árnyakat,

háttha kaphatnék szárnyakat -

és a sűrű homály fölé emelkedve

meglelném a Fényt,

Megtalálnám Hangot,

az utat, melyet huszonhét éve keresek.

Mukli Petra**Káprázat**

Mint édes, hús zuhatag, hulló álmok
 Megvalósulása fonja körbe életem horizontját,
 Mely ezüstösen csillogó glóriaként lobog fel
 A múlt kék tengerének ködében. És látod?
 Itt állok... vagy tán nem is én vagyok?
 Messzi tájak, messzi vágyak, rég elveszett,
 S meglelt tárgyak forгатagából életre kelt
 Fény-világ... - Igen, az vagyok. S nem érted
 Miért e bús merengés, bús merengés, boldog
 Ébredés, a hajnal felragyog, te itt vagy,
 S melletted én is itt vagyok.

Pillanatvarázs

Pillantásodban meghalni, s feltámadni újra
 - Látomásszerű álmok törékeny sugara -
 Felkutatom lengő várát titkos létednek,
 Lelkem vágyai benned újra derengve élednek.

Éji varázslat

Csillagragyogásban bujkált
 A mély esti sötét
 Ezüstös szálak fonták át
 Titkot rejtő testét.

Oly szent volt és mennyire más
 Mint a többi éjjel!
 Miként a szikrázó villanás
 Álmaim hozta el.

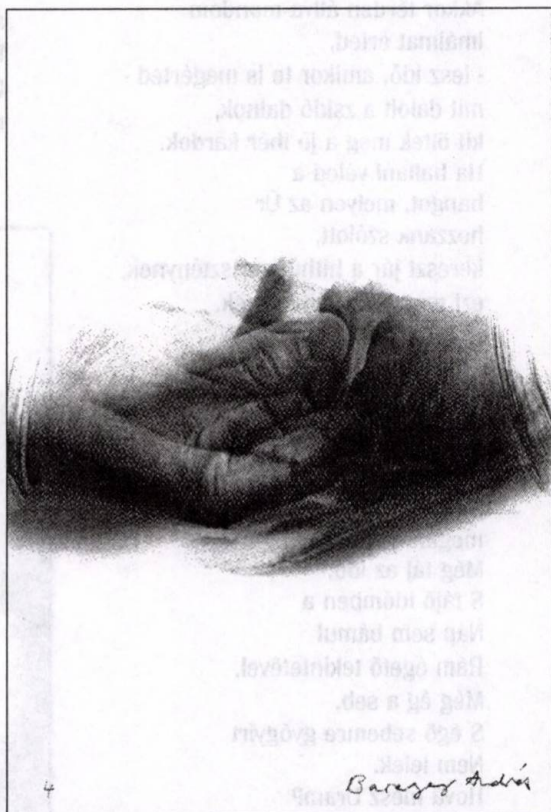
Akkor feldübörögtek a hangok,
 Megsebesítve az est moráját
 Őrült táncba kezdtek a fények, a lángok
 Elúzva az éj-varázst, nekem mégse fáj!
 Te Mindenki Világa, tárulj fel most végleg!
 Elmerülök kincseidben, felfedezlek téged!
 Labirintusod mély rejtekén elvesztem már végleg
 Ne is engedj szabadulni, tarts foglyodként, kérlek...!

Suhanás a világon át,
 Suhanás az éjben...
 Átélem újra szép szavát
 Fogva tart emlékem.

Titkos fénye rámtalál még
 Soha el nem enged
 Örök tüze mindig itt ég
 Bennem élsz már végleg.

Trapp Ferenc**Legyen béke**

Legyen végre béke az emberek szívében,
 Hogy nyugodtan nézhessünk egymás szemébe.
 Rajtunk múlik, hogy mikor lesz ennek már vége.
 Minden szép lehet, ha élsz vele.
 Hisz minden nap egy örömnappal csak élj vele!
 Tudom mi van a túlsó parton:
 Békesség, szeretet csak élj vele!
 Szűnjön meg a gyűlölet, tegyük azt, amit kellene,
 Annál nincs jobb, mint a szeretet, csak élj vele!
 Időskor is szép lehet, ha megfogod a kezemet,
 Minden ember ezt teszi, ha igazán szeret.
 Ne felejtse el azt a szép napot, amikor megkérted a kezemet,
 Ha elrontod az életed,
 Nehogy azt hidd, hogy egy szál virággal minden rendben lesz,
 Az élet nehéz, ha ápolják attól lesz szép.
 Gyengék lettünk, menni már nehéz,
 De ha megfogjuk egymás kezét,
 Az élet mégis csak ettől lesz szép.

BARANYAY ANDRÁS: BARÁTI KÉZFOGÁS I. 1986.
 színezett fotó, 400x270 cm

Szalai Szilvia

Jahve éneke

Majd ha eljön az idő
 És Isten színe előtt
 Valljuk magunkat
 Hithű kereszténynek,
 Majd ha elménkben
 Hallani véljük
 Mit mond a Jahve-ének,
 Majd ha ránk rontanak
 Jó ibér vitézek, s hátunkban kardok,
 Meglátjuk arcukon
 Hogy zengett háborút
 A zsidó dalnok.

Majd ha én is
 Jahve előtt állok,
 s az álom mit lelkében látok
 nem lesz álnok,
 akkor térdre borulok,
 csókkal illetem lábát
 mely ide vezérelt a Dunán át.
 Akkor térden állva mondom
 imáimat érted,
 - lesz idő, amikor te is megérted -
 mit dalolt a zsidó dalnok,
 kit öltek meg a jó ibér kardok.
 Ha hallani véled a
 hangot, melyen az Úr
 hozzánk szólott,
 kereszt jár a hithű kereszténynek,
 ezt mondja a Jahve-ének.

Quo vadis Domine?

Még reszketek,
 S reszketeg szívemben
 megannyi túske.
 Még fáj az idő,
 S fájó időmben a
 Nap sem bámul
 Rám égető tekintetével.
 Még ég a seb,
 S égő sebemre gyógyírt
 Nem lelek.
 Hová mézs Uram?

Gondolatok

Gondolok rád
 Chagall...
 Költő arcú ember,
 Ember arcú költő,
 megtestesült magány
 szólni tudó halál.
 melyik vagy te?
 Melyik lehetnék
 helyetted én,
 vagy talán
 én vagyok Te?

Változás

Új nap virrad,
 múlt aroma marad
 csak számban,
 s hajamban
 elmúlt szelek
 szellő-puha érintése.
 Új nap virrad,
 Csak a múlt íze
 marad utánad.

Rejtély

Mikor bújnak elő a rémek
 poros szobák, rácsos ablakai mögül,
 hová rohannak gondolataim
 bűgő-csigát játszva agyam
 legféltettebb húrjaival,
 merre fújja, nagyapám pipafüstjét
 a vízi tündér, mocsos falvak
 tengermély mocsarai felett,
 ki adta kezünkbe
 a fekete, sötét csendet,
 kitől kaptuk szívünk rettegett
 dobbanását, aminek
 ha elcsendesül ritmusa,
 kinek adjuk emlékül
 a halált?

KANZLER ISTVÁN: FALUSI TÁJ, é.n.
 papír, akvarell, 360x480

PATAKI CSABA**Végtelen**

Gyönyörű tájak felett
suhanó sas madár
szeled szelíd felhők
hófehér bársonyát.

Szárnyalsz a szélem
ezernyi suhanó léggel,
pompázatos éji sötéttel,
a hajnali pír színével.

Ott fenn!
a szirtek felett
végtelen csúcson
hol még tiszta a természet.

Nélküled...

Végtelen mélységben elveszik végzetem
csak lombok közt látom átszűrődő fényedet.
Bár tündököl sok csoda körültem
glóriád tündöklése életem.

Elhagytam utamat, homályba vésztem én
elfogyott reményem, s belőled a fény.
Sötét...
a gondolat is fáj, kínoz, aláz
inkább véreznék, mint
nélküled éljek egy életen át.

Tünemény

Tünemény volt a lány
ahogy feltűnt egy vasárnap délután.
Szemében tűzként lobbant a láng,
melyben szívem hamvad szaporán.
Bárcsak hangját hallanám,
hogyan tudjam nem délibáb.

Egyedül...

Túl mindenem, ott hol
egybeolvad a kavargó idő,
a gondolat tüzes szárnyaival.
Hol a szív béklyóba zárja.
a szerelem végtelenjét,
ott élek én...
vágymaim tomboló örvényén,
magányom kínzó sodrában,
a betondzsungel rideg gyomrában.
Üres a nagyvilág...
a lelketlen lelkek tovaúzik
a szeretetre vágó reményt,
a jóra nyitott szívet.

A gyógyító idő

Elveszíteni valakit...
mindig komoly sebet ejt,
lelkünk fátyolán,
és szemünkben a bánat ver tanyát.
Belsőnk jajong, gyógyírt kíván
hű társat, ki ha kell
mellettünk áll!
S lassan fájdalomunk beköti
az idő végtelenje,
agyunk felejteni fogja
a sebet ejtőket...
s majd kérgessé válik a szív
akár a dolgozó kéz, melyen
sebet ejteni már,
oly nehéz.

A hit ereje...

Hinni a szépet
cselekedni a jót
nem mindig biztató,
tenni néha oly nehéz
vállalni ezer veszélyt.
A virágot ültetni el
segíteni önzetlen szeretettel,
bízni a mában, a társban
e zord hittel teli világban.
De hinni kell a szépet
s cselekedni a jót
nem baj, ha nem mindig biztató...

Kérdések

Mire várok?
Egy nyugtató percre?
Egy ölelő kézre?
Egy égető szenvedélyre?
Tiszta érzésekre?
Mire várok...?

Paksi Tükör

tartalom

- 1 Kőváry László halálára
- 5 Kortárs repertórium
(Dr. Hetényi István)
- 9 Tisztelgés Kossuth emléke előtt...
(Simon Dezső)
- 11 A paksi Városi Múzeum millenniumi eredményei
(Váradyné Péterfi Zsuzsanna)
- 13 Tíz éves a Paksi Képtár
(Perneczky Géza)
- 23 Wollner Pál képei
(Lovászi Anna)
- 25 Az erdélyi Kalevala
(Varga Piroska Ildikó)
- 28 Praktika - kézügyesség, ötletgazdagság
(Lovászi Anna)
- 30 Paksi költők versei
(Oláh Zoltán, Kuti Horváth György, Szarka József,
Solt József, Rácz Diána, Mukli Petra, Trapp
Ferenc, Szalai Szilvia, Pataki Csaba)

PAKSI TÜKÖR

Irodalmi-művészeti és helytörténeti szemle

IX. évfolyam, 1. szám, 2002 áprilisa

Szerkeszti a szerkesztő bizottság

Felelős szerkesztő: Beregnyei Miklós

Rovatszerkesztők:

Lovásziné Anna, Györffy József, Szabó Péter, Szarka József

Tördelés: Törökné G. Judit

Kiadja: a Jámbor Pál Társaság

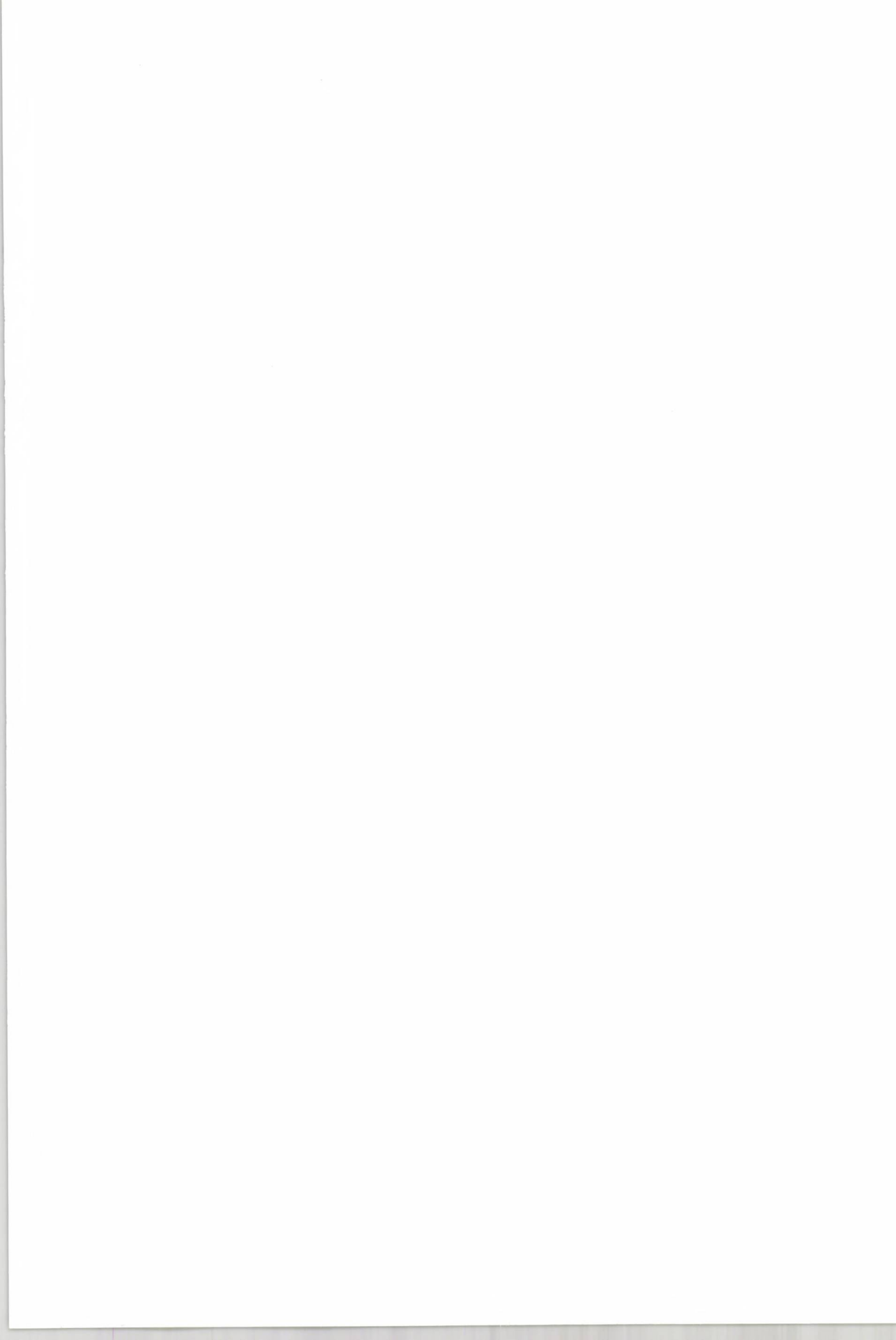
Felelős kiadó: a JPT elnöke

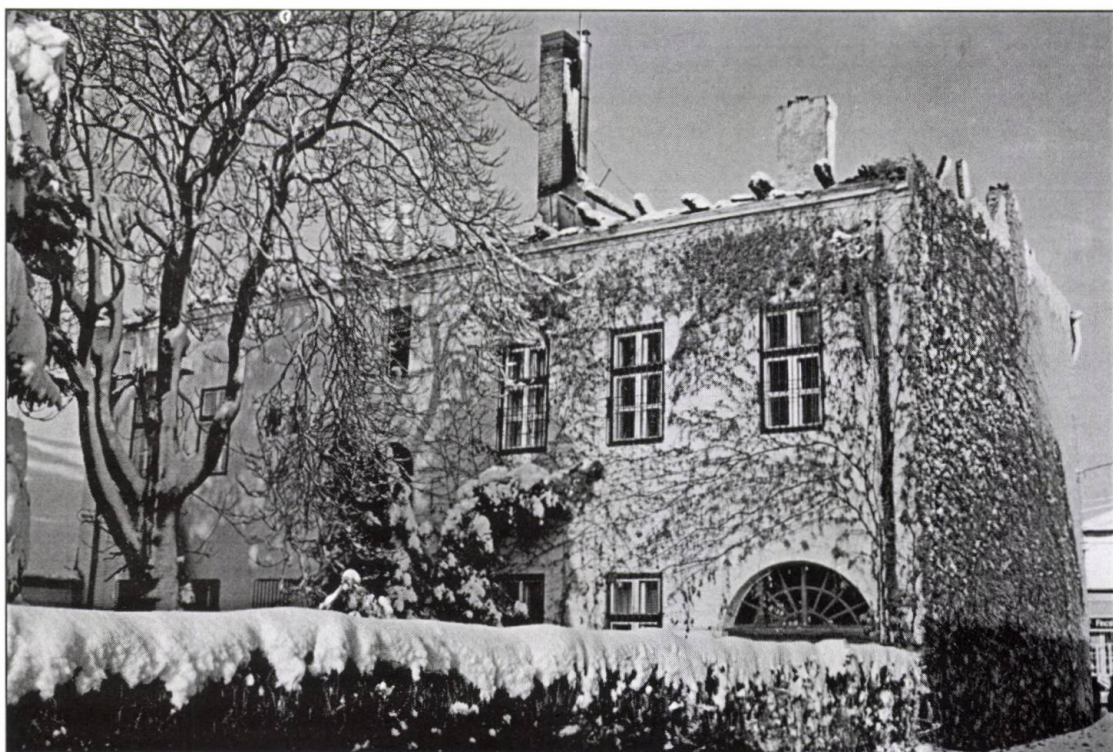
Készült: PA Rt. Nyomda 2002/825. sz.

Felelős vezető: Slonczki István

A szerkesztőség címe: Paks, Városi Könyvtár, Villany u. 1.

HU-ISSN: 1218-2109

A volt Budapest Bank épülete 1999. 11. 20-án